

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CHILDHOOD AND GROWING UP**

Day & Date: Friday, 22-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) जॉन पियाजे यांनी विकासाची ----- उपपत्ती मांडली.
  - 2) भावनिक बुद्धिमत्तेची संकल्पना ----- यांनी मांडली.
  - 3) मानवी जीवनात ----- हा कुमारवस्थेचा काळ म्हणून ओळखला जातो.
  - 4) सावकाश अध्ययन करणारी मुले ही ----- भेदाशी संबंधित असतात.
  - 5) ----- यांचा ज्ञानरचनावादी दृष्टीकोन सामाजिक आंतरक्रियांवर लक्ष केंद्रित करतो.
  - 6) अनुवंश व ----- यांच्या आंतरक्रियांची निष्पत्ती हीच विकास असते.
  - 7) एखादया विशिष्ट पातळीवर एखादया विशिष्ट स्तरावर कार्य करण्यासाठी सक्षमतेचा एक घटक म्हणजे ----- होय.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) अभिरुची म्हणजे काय?
  - 2) वाढ याची व्याख्या लिहा.
  - 3) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय?
  - 4) स्व-आदर याची व्याख्या सांगा.
  - 5) मार्गदर्शन म्हणजे काय?
  - 6) व्यक्तिमत्त्वाची व्याख्या सांगा.
  - 7) अलौकिक बुद्धिमत्तेच्या मुलांची कोणतेही दोन गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) विकासाची सर्व सामान्य तत्वे स्पष्ट करा.
ब) मूल्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) नैतिक विकास म्हणजे काय? कोहलबर्ग यांची नैतिक विकासाची उपपत्ती स्पष्ट करा.
ब) बाल्यावस्थेची शारीरिक, मानसिक, भावनिक व सामाजिक गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) सामाजिकीकरण म्हणजे काय? मुलांच्या सामाजिकीकरणावर प्रभाव टाकणारे घटक स्पष्ट करा.
ब) बुद्धिमत्ता व भावनिक बुद्धिमत्तेची संकल्पना सांगा. गार्डनर यांनी सांगितलेले बुद्धिमत्तेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) डिस्लेक्सिसची संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) समाजातील दुर्लक्षित विभागाच्या समस्या सांगा.
क) 'स्व-संकल्पना' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) अध्ययन व विकास यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
इ) सृजनशीलता म्हणजे काय?

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CHILDHOOD AND GROWING UP**

Day & Date: Friday, 22-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: All questions are compulsory.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **07**
- 1) John Piaget was developed _____ theory of development.
  - 2) The concept of emotional intelligence is stated by _____.
  - 3) _____ period is known as an adolescence period in the human life.
  - 4) Slow learner is related to _____ differences.
  - 5) The constructivist approach of _____ is focused on social interactions.
  - 6) Development is a product of interaction of the heredity and _____.
  - 7) _____ is a component of a competence to do a certain kind of work at a certain level.
- B) Answer in One Sentence** **07**
- 1) What is meant by interest?
  - 2) Write definition of growth.
  - 3) What is meant by social change?
  - 4) State definition of self-esteem.
  - 5) What is meant by guidance?
  - 6) State definition of personality.
  - 7) Write any two characteristics of intellectual giftedness children's.
- Q.2 Answer the following Questions** **10**
- a) Explain general principles of development.
  - b) Explain the concept of value.
- Q.3 Answer the following Questions (Any One)** **15**
- a) What is meant by moral development? Explain the Kohlberg's theory of moral development.
  - b) Explain physical, cognitive, affective and social characteristics of childhood.
- Q.4 Answer the following Questions (Any One)** **15**
- a) What is meant by socialization? Explain the factors affecting socialization of the child.
  - b) State the concept of intelligence and emotional intelligence. Explain types of intelligence stated by Gardner.
- Q.5 Write Short Notes (Any Four)** **16**
- a) Explain the concept of dyslexics.
  - b) State the problems of the marginalized sections of society.
  - c) Describe the concept of self-concept.
  - d) Explain the relationship between development and learning.
  - e) What is meant by creativity?

Seat No.	
----------	--

B.Ed. (Semester – II) (New) (CBCS) Examination Oct/Nov-2019
Urdu

Day & Date: Thursday, 28-11-2019

Max. Marks: 35

Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Instructions: 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

04

سوال نمبر 1. الف) مندرجہ ذیل کی خانہ پری کیجئے:-

(1) تصور حصول تدریسی نمونے کے بانی _____ ہیں۔

(2) NCF _____ سال میں تیار کیا گیا۔

(3) علامہ اقبال کی پیدائش _____ میں ہوئی۔

(4) نصاب میں امداد سامان تعلیم _____ ہیں۔

03

سوال نمبر 1. ب) مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات ایک جملے میں دیجئے:-

(1) سمعی وسائل کے نام بتائیے۔

(2) ڈے ویڈیو سٹریل یہ کس تدریسی نمونے کے بانی ہیں۔

(3) استقرائی طریقہ تدریس سے کیا مراد ہے؟

10

سوال نمبر 2. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات دیجئے:-

(1) ثلاثی سطح پر اردو زبان کا مقام اور اہمیت بیان کیجئے۔

(2) کسی ایک تدریسی نمونے پر روشنی ڈالیے۔

10

سوال نمبر 3. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات دیجئے:- (کوئی ایک)

(1) امدادی سامان تعلیم کون کون سے ہیں واضح کیجئے۔

(2) نصاب میں واقع کسی ایک مصنف کی تعلیمی خدمات بیان کیجئے۔

08

سوال نمبر 4. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات دیجئے:- (کوئی دو)

- (1) نظم کی تدریس کس طرح سے کریں گے۔
- (2) مختلف ادوار میں اردو کی ترقی کس طرح ہوئی۔
- (3) کسی دو مضامین سے اردو زبان کا ربط کس طرح سے کریں گے۔

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GENERAL SCIENCE**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) दिलेल्या पदार्थाचे चुंबकीय व अचुंबकीय पदार्थात वर्गीकरण करणे, हे ----- उद्दिष्टाचे स्पष्टीकरण आहे.
  - 2) उद्गामी पध्दत ----- तत्वावर आधारित आहे.
  - 3) उर्ध्वशीर्ष प्रक्षेपक हे ----- प्रकारचे शैक्षणिक साधन आहे.
  - 4) बलाचे SI पध्दतीतील एकक ----- आहे .
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) विज्ञानाची कोणतीही एक व्याख्या लिहा.
  - 2) संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाचा जनक कोण आहे?
  - 3) कृतीसंशोधन म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) विज्ञान विषयाचे महत्त्व लिहा.
  - ब) विज्ञान मंडळांतर्गत तुम्ही राबवू शकणारे कोणतेही पाच उपक्रम सकारण लिहा.
- प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 10
- अ) प्रकल्प -पध्दत म्हणजे काय? प्रकल्प पध्दतीच्या पायऱ्या, शिक्षकांची भूमिका त्याचे गुण व मर्यादा लिहा.
  - ब) विज्ञान प्रयोगशाळेची गरज काय आहे? विज्ञान प्रयोग शाळेचा आराखडा व सुरक्षिततेसाठी उपाय सूचवा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) 08
- अ) डॉ. होमी भाभा व डॉ. ए.पी.जे. अब्दूल कलाम यांचे योगदान लिहा.
  - ब) अध्यापनाची सूत्रे लिहा.
  - क) ऊर्जा संकट म्हणजे काय? तुम्ही ऊर्जा संकट या आशयाची प्रस्तावना कशी कराल?

Seat No.	
-----------------	--

Set P

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GENERAL SCIENCE**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **04**
- 1) To classify the given materials into magnetic & nonmagnetic material, this specification is related to _____ objective.
  - 2) Inductive method is based on _____ principal.
  - 3) Overhead projector is _____ type of teaching aid.
  - 4) _____ is the unit of force in SI system.
- B) Answer in one sentence.** **03**
- 1) Write any one definition of science.
  - 2) Who is the father of concept attainment model?
  - 3) What is an action research?
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Write an importance of science subject.
  - b) Write any five activities you can implemented through science Club with reason.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **10**
- a) What is project method? Write its steps, role of teacher & it's merit & demerits.
  - b) What are the needs of science laboratory? Suggest it's design as well as safety precautionary measures.
- Q.4 Write Short Notes (Any Two)** **08**
- a) Write the contribution of Dr. Homi Bhabha and Dr. A.P.J. Abdul Kalam
  - b) Write maxims of teaching
  - c) What Is energy crisis? How will you introduce the topic energy crisis

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HISTORY**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) आध्य इतिहासकार म्हणून ——— यांचा उल्लेख केला जातो.
  - 2) मुघल सत्तेचा पाया ——— याने घातला.
  - 3) अग्रत संघटक प्रतिमानाचा पुरस्कार ——— यांनी केला.
  - 4) 'शिवाजी महाराजांचा राज्याभिषेक' हे चित्र ——— प्रकारचे आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) साम्राज्य विस्तार, मोहिमांचे मार्ग दाखविण्यासाठी कोणत्या शैक्षणिक साधनांचा वापर केला जातो?
  - 2) आधार पध्दती म्हणजे काय?
  - 3) सम्राट अकबराच्या काळात हिंदुवरील कोणता कर माफ करण्यात आला होता?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) इतिहास म्हणजे काय? शालेय अभ्यासक्रमातील इतिहासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
  - ब) माध्यमिक स्तरावरील इतिहास अध्यापनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. 10
- अ) इतिहास अध्यापनाच्या विविध पध्दती सांगा. इतिहास अध्यापनात समस्या निराकरण पध्दतीचा वापर तुम्ही कसा कराल?
  - ब) कृतीसंशोधन म्हणजे काय? कृतीसंशोधनाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) 08
- अ) इतिहास खोलीची गरज
  - ब) सम्राट अकबर एक राज्यकर्ता
  - क) राज्यघटनेप्रमाणे भारतीय नागरिकांची कर्तव्ये लिहा.

Seat No.	
---------------------	--

Set **P**

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HISTORY**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) _____ is known as father of history.
  - 2) The foundation of Mughal Empire was put by _____.
  - 3) The founder of Advance organizer model is _____.
  - 4) Picture depicting coronation ceremony of Shivaji Maharaj is _____.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) Which Teaching aid use for shown the region and kingdom of places?
  - 2) What is meant by source method?
  - 3) Which tax on Hindus was removed in the reign of Samrat Akbar?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) What is history? Explain the importance of history in school curriculum.
  - b) What are the objectives of Teaching history of secondary school level?
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) State the various methods of teaching history. How will you use the problem solving method in history teaching?
  - b) What is meant by action research? State the need & importance of action research.
- Q.4 Write short notes. (Any Two) 08**
- a) Need of history room
  - b) Write a note on Samrat Akbar as a ruler.
  - c) Write the duties of the Indian citizen as per constitution.

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GEOGRAPHY**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) भूगोल विषयात आपण मानव व ----- यांच्या संबंधाचा पध्दतशीर अभ्यास करतो.
  - 2) प्रो. विल्यम किलपॅट्रीक यांना ----- अध्यापन पध्दतीची सुरुवात करायचे श्रेय दिले जाते.
  - 3) विषयाचा अभ्यास अधिक अभिरुची पूर्ण व आकलनीय करण्यासाठी वापरले जाणारे उपयुक्त साहित्य साधने व चिन्हे यांना ----- साधने म्हणतात.
  - 4) वाऱ्यामुळे समुद्राचे पाणी वर-खाली होते. वर येणाऱ्या लाटेला शीर्ष भाग म्हणतात तर खोलगट भागाला ----- म्हणतात.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) प्राकृतिक भूगोलाच्या दोन विषय शाखांची नावे लिहा.
  - 2) पर्यवेक्षित अभ्यास म्हणजे काय?
  - 3) ॲटलास म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) प्रतिरोध पावसाची प्रक्रिया काय आहे?
- ब) भूगोल खोलीचे उपयोग काय आहेत?
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) समवाय म्हणजे काय सांगून भूगोल विषयाचा इतिहास, अर्थशास्त्र, कला, विषयांतर्गत भूगोल विषय या विषयांशी उदाहरणासह समवाय स्पष्ट करा.
- ब) भूगोल अध्यापनासाठी कार्यनिती (Strategis) काय आहेत? चर्चा, परिसंवाद, क्षेत्र अभ्यास व पर्यवेक्षित अभ्यास या प्रयुक्त्यां भूगोलसाठी उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) 08
- अ) भूगोलात वापरल्या जाणाऱ्या विविध फलकाविषयी स्पष्ट करा.
- ब) प्राथमिक व्यवसायाचे विविध प्रकार काय आहेत?
- क) भूगोल मंडळाचे महत्त्व काय आहे?

Seat No.	
-----------------	--

Set	P
------------	----------

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GEOGRAPHY**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) In the subject Geography, we study the systematic study of relationship between man & his _____.
  - 2) The credit for initiating _____ this teaching method goes to Prof. William Kilpatrick.
  - 3) The _____ aids are useful materials, devices and symbols which make the study of subject more interesting & comprehensible.
  - 4) The sea water gets pushed up and down because of the wind. The raised up portion of a wave called crest & the depressed on is called _____.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) State the name of two branches of Physical Geography.
  - 2) What is the meaning of supervised study?
  - 3) What is Atlas?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) What is the process of Orographic Rain?
  - b) What is the use of Geography room?
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) What is meaning of co-relations? Explain the correlation of Geography, History, Economics, Art, Internal Geography subject with example.
  - b) What is the strategies for Teaching Geography? Explain the Discussion, seminar, Field work, supervised study strategies with examples for Geography.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) Explain the various types of Boards use in Geography.
  - b) What are the types of primary occupation?
  - c) What are the importance of Geography Club?

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
LEARNING AND TEACHING**

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) पहिल्या मानसशास्त्रीय प्रयोगशाळेची स्थापना ----- यांनी जर्मनीत केली.
  - 2) अध्ययन वक्रामध्ये ----- हा सर्वात उच्च टप्पा समजला जातो.
  - 3) अब्राहम मास्लोच्या गरजांच्या वर्धित श्रेणीत ----- गरजा पहिल्या स्तरावर आहेत.
  - 4) गॅंग्नेची श्रेणीबद्ध अध्ययन उपपत्तीत ----- हा अध्ययनाचा टप्पा स्कीनर अध्ययनाशी निगडित आहे.
  - 5) अवधानाचे एकूण ----- प्रकार आहेत.
  - 6) फ्लॅडर्सची आंतरक्रिया विश्लेषण प्रणालीत विद्यार्थ्यांशी निगडित वर्तनाची एकूण संख्या ----- आहे.
  - 7) ----- हा सर्वात जास्त स्थिर स्वरूपाचा समूह आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेत प्रस्तावना थॉर्नडाईकच्या कोणत्या नियमाशी संबंधित आहे?
  - 2) कोणत्या मानसशास्त्रज्ञाने त्याच्या बुद्धिमापन करण्यासाठी कोणत्या चाचण्या जास्त उपयुक्त ठरतात?
  - 3) लहान मुलांचे बुद्धिमापन उपपत्तीत प्राथमिक मानसिक क्षमतेस जास्त महत्त्व दिले?
  - 4) व्यक्तिमत्त्वावर परिणाम करणारे जैविक घटक कोणते?
  - 5) स्मरणाचे घटक कोणते?
  - 6) अवबोधाची व्याख्या लिहा.
  - 7) वर्तनवादाचा जनक कोण आहे?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) शिक्षणात ज्ञानरचनावादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
ब) शैक्षणिक मानसशास्त्राच्या अभ्यासाची प्रायोगिक पध्दत स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) स्मृतीवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. स्मृतीचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) बुद्धिमत्तेची संकल्पना व प्रकार स्पष्ट करा. गिलफोर्डची उपपत्ती सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) अध्यापन प्रक्रियेची संकल्पना व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. अध्ययन आणि अध्यापनातील संबंध स्पष्ट करा.
ब) बांदुरा यांची सामाजिक अध्ययन उपपत्ती स्पष्ट करा. तुम्ही या अध्ययन उपपत्तीचा विद्यार्थी व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी कसा उपयोग कराल?
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) प्रज्ञावंत विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक गरजा
ब) शिक्षक क्षमता आणि परिणामकारकता
क) एकात्म व्यक्तिमत्त्व: संकल्पना व वैशिष्ट्ये
ड) आत्मनिरीक्षण पध्दत: गुणदोष
इ) थॉर्नडाईकचे अध्ययनाचे नियम

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
LEARNING AND TEACHING

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) The first Psychology laboratory was established at Germany by _____.
  - 2) In the stage of learning curve _____ is known as highest stage of learning.
  - 3) Abraham Maslow has given _____ needs as the first level in his hierarchy.
  - 4) In Gagne's hierarchical theory of learning _____ stage is related to Skinner's learning.
  - 5) There are total _____ types of attention.
  - 6) In Flanders's interaction analysis total _____ groups are related to student's behavior.
  - 7) _____ is most stable group.
- B) Answer in one sentence. 07**
- 1) Which Thorndike's law is related to set induction in teaching learning process?
  - 2) Which psychologist has given more important to primary mental abilities in his theory of intelligence?
  - 3) Which tests are more useful for measuring intelligence of small child?
  - 4) Which are the biological components that affect the personality?
  - 5) Which are the components of memory?
  - 6) Define Perception.
  - 7) Who is the founder of behaviorist approach?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain Constructivist approach in education.
  - b) Explain experimental method of studying educational psychology.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain the factors affecting memory. Explain educational importance of memory.
  - b) Explain the concept and types of Intelligence. Explain the Guilford's theory of intelligence.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain concept and characteristics of teaching process. Explain relation of learning and teaching.
  - b) Explain Albert Bandura's theory of learning. Explain in detail how you will use Bandura's learning theory in developing student's personality.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- a) Special educational needs of the gifted student
  - b) Teacher competency and effectiveness
  - c) Integrated personality - meaning and characteristics
  - d) Introspection method - merits and demerits
  - e) Thorndike laws of learning

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ASSESSMENT FOR LEARNING**

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) चतुर्थक विचलन $Q = \text{-----}$.
  - 2) कोर्स पूर्ण झाल्यानंतर लेखी परीक्षा घेणे हे ----- मूल्यमापन आहे.
  - 3) विद्यार्थ्यांने केलेले कार्य अलिखित स्वरूपात सादर केल्यानंतर केलेल्या मूल्यनिर्धारणास ----- म्हणतात.
  - 4) गुणदान प्रणालीचे दोष टाळण्यासाठी ----- प्रणाली वापरतात.
  - 5) CCE म्हणजे -----.
  - 6) प्रश्नपत्रिकेत दिर्घोत्तरी प्रश्न -----% गुणांसाठी विचारावेत.
  - 7) ज्ञान हे ----- प्रकारच्या अध्ययनाशी संबंधित आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) कोणत्या प्रकारच्या अध्ययनाचा हेतू हा पारंपारिक चाचण्या व ग्रेड यांना छेद देणे हा असतो?
  - 2) पृथःकरण हे उद्दिष्ट कोणत्या अध्ययन क्षेत्राशी संबंधित आहे?
  - 3) खुले पुस्तक परीक्षा पध्दती कोणत्या घटकावर अधिक भर देतात?
  - 4) केंद्रिय प्रवृत्तीचे सर्वात स्थिर व विश्वसनीय परिमाण कोणते?
  - 5) प्रत्याभरण म्हणजे काय?
  - 6) कोणत्या प्रकारच्या परिक्षांचा निकाल परिक्षेनंतर लगेच लागतो?
  - 7) संधीकरण हे उद्दिष्ट कोणत्या अध्ययन क्षेत्राशी संबंधित आहे?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- 1) मूल्यमापनाचा ज्ञानरचनावादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
  - 2) कार्यमानाच्या मूल्यनिर्धारणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) मूल्यनिर्धारणाचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा आणि सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापनाची गरज स्पष्ट करा.
  - 2) मूल्यनिर्धारणाचा प्रकल्प व विद्यार्थी संचिका ही साधने स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) मूल्यनिर्धारणच्या नियोजनाची गरज स्पष्ट करा आणि मूल्यनिर्धारणाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
  - 2) केंद्रिय प्रवृत्तीचे विविध परिमाणे स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- 1) खुले पुस्तक परीक्षा
  - 2) प्रवेश परिक्षेचे महत्त्व
  - 3) भावात्मक अध्ययनाचे मूल्यनिर्धारण
  - 4) निवड आधारित श्रेयांक प्रणालीची संकल्पना
  - 5) आकारिक मूल्यनिर्धारण

Seat No.	
-------------	--

B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ASSESSMENT FOR LEARNING

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) Quartile deviation $Q =$ _____.
  - 2) Conducting written examinations after completion of course is _____ evaluation.
  - 3) The assessment of students after presentation of their work in non written fashion is called _____.
  - 4) To avoid the demerits of marking system _____ system is used.
  - 5) CCE stands for _____.
  - 6) In question paper long answer questions should be asked for _____% marks.
  - 7) Knowledge is related to _____ learning.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) Which learning aims at elimination of grades and standardized test?
  - 2) With which domain of learning the objective Analysis is related?
  - 3) On which aspect the open book examination methods gives more stress?
  - 4) What is the most reliable and stable measure of central tendency?
  - 5) What is meant by feedback?
  - 6) What type of examinations give results immediately after completion of examination?
  - 7) With which domain of learning the objective Articulation is related?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the Constructivist Approach of Evaluation.
  - b) Explain the concept of Assessment of Performance.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain the meaning, nature of Assessment and need for continuous and comprehensive evaluation.
  - b) Explain the project and student portfolio tools of assessment.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain the need of planning of assessment and different types of assessment.
  - b) Explain different measures of central tendency.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- a) Open book examination
  - b) Importance of Entrance examinations
  - c) Assessment of affective learning
  - d) Concept of Choice Based Credit System
  - e) Formative Assessment.

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MARATHI**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) एखाद्या विषयावरील तोंडी केलेले विवेचन म्हणजे ——— होय.
  - 2) ——— मुळे अमूर्त कल्पना, विचार, शब्द यांना मूर्त स्वरूप प्राप्त होते.
  - 3) ——— ही भाषा जागतिक व्यवहाराची व दळणवळणाची भाषा आहे.
  - 4) ——— ही भावनानिष्ठ अथवा अनुभवनिष्ठ असते.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) व्हिडीओ हे कोणत्या प्रकारचे साधन आहे?
  - 2) विविध क्षेत्रातील ज्ञान प्राप्तीचे महत्त्वाचे साधन कोणते?
  - 3) कोणत्या अध्यापन तंत्राने विद्यार्थ्यांची रसास्वाद क्षमता वाढविता येते?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) मराठी भाषेच्या शिक्षकापुढील आव्हाने कोणती ते सांगा.
  - ब) मराठी भाषेचा संस्कृत भाषेशी असलेला सहसंबंध स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) मातृभाषा अध्ययन अध्यापनाचे महत्त्व सांगून विचार, भावना व अनुभव यांच्या आदान-प्रदानाचे साधन म्हणून भाषेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- किंवा**
- ब) मातृभाषेचा शिक्षक म्हणून तुम्ही टेपरेकॉर्डर, दूरदर्शन, मोबाईल व संगणक या अध्यापन साधनांचा वापर तुमच्या अध्यायनात कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) नाटयीकरण तंत्राचे गुण-दोष लिहा.
  - ब) कृतिसंशोधनाचे महत्त्व
  - क) कथन पध्दतीचे गुण-दोष लिहा.

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HINDI**

Day & Date: Thursday , 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाईं और लिखे अंक प्रश्न के गुण दर्शाते हैं।

- प्र.1 अ) रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए। 04
- 1) समवाय के प्रमुख ——— प्रकार हैं।
  - 2) अभिनय के साथ पढ़ाने की विधि को ——— कहते हैं।
  - 3) 'ज्ञान से अज्ञान की ओर' यह ——— है।
  - 4) रेडिओ ——— प्रकार का सहायक साधन है।
- ब) निम्नलिखित प्रश्नों का एक वाक्य में उत्तर लिखिए। 03
- 1) तद्भव शब्द किसे कहते हैं?
  - 2) कृति संशोधन का प्रमुख उद्देश्य क्या है?
  - 3) भारत की बहुभाषिकता की समस्या कैसे सुलझाई गई?
- प्र.2 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए। 10
- अ) हिंदी भाषा का महत्त्व और स्वरूप लिखिए।
  - ब) प्रश्नोत्तर प्रणाली के गुण-दोष लिखिए।
- प्र.3 निम्नलिखित प्रश्न का उत्तर लिखिए। (कोई एक) 10
- अ) भाषा अध्यापन के सूत्र सोदाहरण लिखिए।
  - ब) हिंदी अध्यापन में दृकश्राव्य साधनों की उपयोगिता सोदाहरण लिखिए।
- प्र.4 संक्षेप में टिप्पणियाँ लिखिए। (कोई भी दो) 08
- अ) माध्यमिक स्तर पर हिंदी भाषा का स्थान
  - ब) लेखन कौशल के लाभ
  - क) भाषा शिक्षा में परिवार की भूमिका

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
LANGUAGE ACROSS THE CURRICULUM**

Day & Date: Monday, 25-11-2019
Time: 08:00 AM To 9:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) लोकसमुदायात वागण्याची पध्दत म्हणजे ----- होय.
  - 2) भाषा कौशल्ये विकासाचा योग्य क्रम ----- आहे.
  - 3) चांगल्या संप्रेषणाचे ----- हे वैशिष्ट्य आहे.
  - 4) भाषा हे ----- व्यक्त करण्याचे माध्यम आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) व्याख्या लिहा- भाषा.
  - 2) वाचन प्रकारांची कोणतीही दोन नावे लिहा.
  - 3) संस्कृत ही कोणती भाषा आहे?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) उच्चारण अवयव
- ब) संप्रेषणाची उपयुक्तता स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) भाषेची संकल्पना आणि भाषेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) संप्रेषणाची संकल्पना लिहा. चांगल्या संप्रेषणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) उच्चारणांतील अडथळे स्पष्ट करा.
- ब) भाषेची उपयुक्तता
- क) विद्यार्थ्यांचे विविध परिस्थितीतील सभ्य आचरण

Seat No.	
-----------------	--

**B.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
LANGUAGE ACROSS THE CURRICULUM**

Day & Date: Monday, 25-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **04**
- 1) The way of behaving in public is known as _____.
  - 2) The proper sequence of developing language skill is _____.
  - 3) The Characteristic of good communication is _____.
  - 4) Language is a medium of expressing _____.
- B) Answer in one sentence.** **03**
- 1) Define - language.
  - 2) Give names of types of Reading Skill (any two)
  - 3) Which is type of 'Sanskrit' language?
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Speech organ.
  - b) Utility of communication.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **10**
- a) Explain the concept and importance of language.
  - b) Write the concept of Communication. State the characteristics of good Communication.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two)** **08**
- a) Barriers of pronunciation.
  - b) Utility of language.
  - c) Student polite expression in different situation.

Seat No.	
-----------------	--

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ENGLISH**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 04**
- 1) Kothari Education Commission has suggested that English should be made a _____ language in our country.
  - 2) _____ and Reading are the receptive skills.
  - 3) Bilingual Method was developed by _____.
  - 4) _____ is the grammatical structure of sentences.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) What is prepared for the particular standard for a specific subject?
  - 2) Who is the proponent of Concept Attainment Model?
  - 3) What are the two types of Phonemes?
- Q.2 Answer the following Questions. 10**
- a) State the Landmark of English in India.
  - b) State the objectives of teaching English at Secondary Level.
- Q.3 Answer the following Questions. (Any One) 10**
- a) Explain the various learning resources in English.
  - b) Explain the concept and types of Morphemes.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) State the nature of English language
  - b) Concept of Syntax
  - c) State any four life skills to be inculcated through English Teaching

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MATHEMATICS**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04**
- 1) इलमेंटस हा ग्रंथ ----- या गणितज्ञाने लिहिलेला आहे.
  - 2) 'विद्यार्थी आयताची व्याख्या सांगतो' हा वर्तनबदल ----- उद्दिष्टांशी निगडीत आहे.
  - 3) अग्रत संघटक प्रतिमान ----- च्या उपपत्तीवर आधारित आहे.
  - 4) शंकूच्या घनफळाचे सूत्र ----- आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03**
- 1) संचाची व्याख्या लिहा.
  - 2) समांतरभुज चौकोनाचे क्षेत्रफळाचे सूत्र काय आहे?
  - 3) संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाची दुसरी पायरी कोणती?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) गणित अध्यापनाच्या उद्गामी व अवगामी पद्धतीत काय फरक आहे?
- ब) गणित मंडळाची उद्दिष्टे आणि कार्ये स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) समवाय म्हणजे काय? गणिताचा इतर विषयाशी समवाय कसा साधाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) गणित अध्यापनासाठी स्वयंशोधन पध्दत पुढील मुद्द्यास अनुसरून स्पष्ट करा.
- 1) स्वरूप
  - 2) गणितातील एका उदाहरणासह उपयोग
  - 3) शिक्षक भूमिका
  - 4) फायदे
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08**
- अ) गणितातील प्रतिकृती आणि आकृत्यांचे शैक्षणिक साधन म्हणून महत्त्व
- ब) पर्यवेक्षित अभ्यासाचे गणितातील महत्त्व
- क) अंकगणित म्हणजे बीजगणिताचे सामान्यरूप

Seat No.	
-------------	--

B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MATHEMATICS

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **04**
- 1) A book 'Elements' was written by _____.
  - 2) Student tells definition of rectangle. This is a specification of _____ objective.
  - 3) Advance organizer model is based on _____ theory.
  - 4) Formula of volume of cone is _____.
- B) Answer in One Sentence** **03**
- 1) Define Set.
  - 2) What is the formula of area of the parallelogram?
  - 3) Which is the second phase of Concept attainment model?
- Q.2 Answer the following Questions.** **10**
- a) What is difference between inductive and deductive method in mathematics?
  - b) Explain the objectives and functions of Mathematics club.
- Q.3 Answer the following Questions (Any One)** **10**
- a) What is meant by correlation? Explain correlation of Mathematics with other school subjects with suitable examples.
  - b) Explain Heuristic method in teaching of mathematics according to following points.
    - 1) Nature
    - 2) Use by any one example in mathematics
    - 3) Teachers role
    - 4) Merits
- Q.4 Write Short Notes (Any Two)** **08**
- a) Use of models and diagrams as a teaching aids in mathematics
  - b) Importance of supervised study in mathematics
  - c) Algebra as a generalized arithmetic

Seat
No.

Set P

**B.Ed. (Semester – II) (Old) (CBCS) Examination Oct/Nov-2019
Urdu**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

04

سوال نمبر 1. الف) مندرجہ ذیل کی خانہ پری کیجئے:-

(1) اردو زبان اشاروں، آوازوں اور _____ کی زبان ہے۔

(2) گرامر کی تعلیم میں علم ہجا، علم صرف اور _____ کا علم ہونا ضروری ہے۔

(3) شعر و ادب کے ذریعے فطرت اور زندگی کا استحسان کرنا یہ _____ منزل پر اردو تدریس کا مقصد ہے۔

(4) اردو کمرہ کا شمار _____ تعلیم میں کیا گیا۔

03

سوال نمبر 1. ب) مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات ایک جملے میں دیجئے:-

(1) تصور حصول تدریسی نمونے کے بانی کون ہیں۔

(2) عملی تحقیق کے بانی کون ہیں؟

(3) نصاب میں واقع NCF کون سے سال میں بنا؟

10

سوال نمبر 2. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات دیجئے:-

(1) SCF 2010 کے اردو زبان کے تعلق سے عام مقاصد بیان کیجئے۔

(2) اردو تجربہ گاہ کی اہمیت بیان کیجئے۔

10

سوال نمبر.3. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات دیجئیے:- (کوئی ایک)

- (1) استقرائی اور استخراجی طریقہ تدریس پر روشنی ڈالیے۔
- (2) نصاب میں واقع کسی ایک مصنف یا شاعر کی تعلیمی خدمات انجام دیجئیے۔

08

سوال نمبر.4. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات دیجئیے:- (کوئی دو)

- (1) عملی تحقیق سے کیا مراد ہے؟
- (2) اردو زبان کا ربط کسی دو مضامین سے کس طرح کریں گے۔
- (3) قومی یکجہتی میں اردو کی اہمیت واضح کیجیے۔

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GENERAL SCIENCE**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 9:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) $E=mc^2$ हे प्रसिध्द सुत्र ----- या शास्त्रज्ञाने मांडले.
  - 2) 'विद्यार्थी वर्गीकरण करतो' हे ----- प्रकारचे उद्दिष्ट स्पष्टीकरण आहे.
  - 3) ज्ञान प्राप्तीसाठीच्या वैज्ञानिक पध्दतीमध्ये प्रामुख्याने ----- विचार प्रक्रियेचा समावेश होतो.
  - 4) पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमान ----- यांनी मांडले.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) संकल्पना प्राप्ती अध्यापन प्रतिमान हे कोणी मांडले?
  - 2) विज्ञान अध्यापनाच्या 'बोधात्मक सर्वसामान्य उद्दिष्टांची नावे सांगा.
  - 3) आधार प्रणालीची व्याख्या लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) विज्ञानाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
  - ब) विज्ञान अध्यापनाची सुत्रे सांगा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) ज्ञानरचनावादी दृष्टीकोन म्हणजे काय? संकल्पना आरेखन ही कार्यनिती स्पष्ट करा.
  - ब) विज्ञान प्रयोगशाळेची गरज, संघटनात्मक आराखडा व साहित्य स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) 'गतीचे प्रकार' यासाठी तुम्ही कशी प्रस्तावना कराल?
  - ब) वैज्ञानिक पध्दतीची संकल्पना स्पष्ट करा.
  - क) विज्ञान अध्यापनात पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमानाच्या तुम्ही वापर कसा कराल?

Seat No.	
----------	--

B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GENERAL SCIENCE

Day & Date: Saturday, 30-11-2019

Max. Marks: 35

Time: 08:00 AM To 9:30 AM

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 04**
- 1) $E=mc^2$ the famous formula was stated by _____ scientist.
  - 2) 'Student classifies', this is _____ type of objective & specification.
  - 3) The scientific method for generating knowledge includes mainly _____ thinking process.
  - 4) The inquiry training model was stated by _____.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) Who stated the concept attainment model of teaching?
  - 2) State the names of cognitive general objectives of science teaching.
  - 3) Write the definition of support system.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain nature of science.
  - b) State the maxims of science teaching.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) What is constructivist approach? Explain the concept mapping strategy.
  - b) Explain the need, organizing design and equipment's of science laboratory.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) How will you introduce the types of motion?
  - b) Explain the concept of scientific method.
  - c) How will you use inquiry training model in teaching science?

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HISTORY**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04**
- 1) उद्दिष्टांच्या संदर्भात अभिप्रेत असलेल्या वर्तनबदलांची मांडणी म्हणजे उद्दिष्टांची ----- होय.
  - 2) इतिहासाला आर्थिक दृष्टीकोन प्राप्त करून देणारे ----- हे पहिले इतिहासकार आहेत
  - 3) न्यायतत्त्व शास्त्रीय अन्वेषण प्रतिमान ----- यांनी विकसित केले.
  - 4) संकल्पना आरेखन कार्यनीती ----- यांनी विकसित केली.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03**
- 1) बुद्धिमंथन हे तंत्र कोणी विकसित केले?
  - 2) समवायाची व्याख्या लिहा.
  - 3) वैज्ञानिक पध्दतीचा जनक कोण आहे?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- 1) इतिहास मंडळाच्या मार्फत तुम्ही ऐतिहासिक स्थळांचे संरक्षण करण्यासाठी कोणत्या उपक्रमांचे आयोजन कराल?
  - 2) इतिहास अध्यापनाची विविध सुत्रे स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10**
- 1) समवाय म्हणजे काय? इतिहास विषयाचा भाषा व भूगोलाशी असलेला समवाय सोदाहरण स्पष्ट करा.
  - 2) इतिहास अध्यापनाच्या विविध पध्दती कोणत्या? तुम्ही इतिहास अध्यापनात आधार पध्दतीचा वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08**
- 1) मराठी सत्तेच्या न्हासाची कोणतीही चार कारणे लिहा.
  - 2) इतिहास दालनाचे महत्त्व
  - 3) माध्यमिक स्तरावरील इतिहास अध्यापनाची मूल्ये

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HISTORY**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 04**
- 1) Presentation of changing behavior expected reference of objectives means _____ of objectives.
  - 2) _____ is first historian adopted economical approaches for the history.
  - 3) Jurisprudential model developed by _____.
  - 4) _____ is developed concept mapping strategy.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) Who is developed the technique of brain storming?
  - 2) Write a definition of correlation.
  - 3) Who is the founder of the scientific method?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) How will you various activities for the preservation of historical places through history club?
  - b) Explain the various maxims of teaching history.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) What is meant by correlation? Explain in details correlation of history with languages and geography.
  - b) What are the various methods of teaching history? How will you use the source method in teaching history?
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) State the any four causes of Maratha Empire falls.
  - b) History Room importance
  - c) Values of Teaching History at Secondary Level

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GEOGRAPHY**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) 'भूगोल' शब्द दोन ग्रीक शब्दापासून तयार झालेला आहे. त्यामध्ये Geo म्हणजे पृथ्वी व 'graphy' म्हणजे ----- होय.
  - 2) अध्यापनात शिक्षक आपल्या बोलण्याचाच उपयोग करून अध्यापन करतो. त्या पध्दतीस ----- अध्यापन पध्दती म्हणतात.
  - 3) दृक्-श्राव्य साधनांचे त्याच्या द्वारा मिळणाऱ्या अध्ययन अनुभवाच्या आधारे वर्गीकरण ----- यांनी कोन स्वरूपात केले.
  - 4) रेषालेख व स्तंभालेख या ----- मित्तीय आकृत्या आहेत.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) समवाय म्हणजे काय?
  - 2) पृथ्वी गोल हे दृक् साधनाच्या कोणत्या प्रकारचे साधन आहे?
  - 3) कौशल्य उद्दिष्टाचे एक स्पष्टीकरण लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) वर्गात संकल्पना प्राप्ती प्रतिमान वापरण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
  - ब) कृती संशोधनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. 10
- अ) भूगोल अध्यापनाच्या विविध पध्दती सांगून प्रवास पध्दतीचा भूगोल अध्यापनातील उपयोग उदाहरणांसह स्पष्ट करा.
  - ब) शैक्षणिक साधनांचे प्रकार सांगून विविध दृक् साधनांचे (Visual Aids) उपयोग स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नांचे थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) 08
- अ) अर्थशास्त्र व इतिहास या विषयाशी भूगोल विषयाचा समवाय स्पष्ट करा.
  - ब) ज्ञान, उपयोजन व कौशल्य या तीन वर्ग अध्यापन उद्दिष्टांची प्रत्येकी तीन स्पष्टीकरणे लिहा.
  - क) महाराष्ट्रातील शेतीचे प्रकार स्पष्ट करा.

Seat No.	
-------------	--

Set	P
-----	---

**B.Ed. (Semester - II) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GEOGRAPHY**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) The word 'Geography' is derived from two Greek words namely 'Geo means Earth' & 'graphy' means _____.
  - 2) The _____ method, involves teaching by means of the spoken word by teacher.
  - 3) _____ has classified the audio-visual aids on the basis of the kinds of experiences presented through aids in conical form.
  - 4) Line graph and bar graph are _____ dimensional diagrams.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) What is the meaning of co-relation?
  - 2) What is the visual type of teaching aid Globe?
  - 3) Write one specification of skill objective.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the process of using concept attainment model in classroom.
  - b) Explain the concept of Action Research.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) State the various methods of Teaching Geography and explain the use of Journey method in Geography teaching with example.
  - b) State the types of teaching aids & Explain the use of various Visual Aids.
- Q.4 Write short notes. (Any Two) 08**
- a) Explain the co-relation of Geography with Economics & History.
  - b) Write the three specifications of knowledge, Application & skill classroom objectives each.
  - c) Explain the agricultural types of in Maharashtra.

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
KNOWLEDGE AND CURRICULUM –PART I**

Day & Date: Friday, 22-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) ---- ही संस्था राज्य पाठळीवर पाठयक्रम तयार करण्याचे काम करते?
  - 2) नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986 चा अहवाल ---- या नावाने प्रकाशित केला जातो.
  - 3) ज्ञान एका पिढीकडून दुसऱ्या पिढीकडे सक्रमित केले जाते म्हणून त्यास ज्ञानाचे ---- स्वरूप असे म्हणतात.
  - 4) अभ्यासक्रम मूल्यमापनासाठी राल्फ टेलर यांचे ---- प्रतिमान वापरले जाते.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) ज्ञानमीमांसा म्हणजे काय?
  - 2) विश्वास म्हणजे काय?
  - 3) शाळाबाहय ज्ञान म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांचे उत्तरे लिहा. 10
- अ) अभ्यासक्रम निर्मितीतील राज्याची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) अभ्यासक्रम आराखड्या म्हणजे काय? अभ्यासक्रम आराखड्याची गरज विशद करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांचे उत्तरे लिहा.(कोणतेही एक) 10
- अ) ज्ञान म्हणजे काय? ज्ञानप्राप्तीचे विविध मार्ग स्पष्ट करा.
- ब) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा 2005 ची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) जाणून घेण्याचे विविध मार्ग
- ब) ज्ञाननिर्मिती
- क) अभ्यासक्रम मूल्यनिर्धारणाचे मार्ग

Seat No.	
-------------	--

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
KNOWLEDGE AND CURRICULUM –PART I**

Day & Date: Friday, 22-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 04**
- 1) The institution works to prepare syllabus at state level is _____.
  - 2) The report of New National Educational policy is published by _____.
  - 3) Knowledge is transmitted from one generation to other generation; it is the _____ nature of knowledge.
  - 4) The model used for curriculum evaluation by Ralf Tyler's is _____.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) What is mean by Epistemology?
  - 2) What is mean by belief?
  - 3) What is mean by out of school knowledge?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- 1) Explain the role of state in curriculum preparation.
  - 2) What is curriculum framework? State the need of curriculum framework.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- 1) What is meant by knowledge? Explain the various ways of acquiring knowledge.
  - 2) Explain the salient features of National curriculum framework 2005. (NCF 2005)
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- 1) Different ways of knowing
  - 2) Construction of knowledge
  - 3) Ways of assessing curriculum

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ASSESSMENT FOR LEARNING**

Day & Date: Monday, 25-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) शैक्षणिक उद्दिष्टे साध्य झालीत याचे अवलोकन करणे म्हणजे ----- होय.
  - 2) 'मूल्यनिर्णय' या उद्दिष्टाचा समावेश ----- क्षेत्रात होतो.
  - 3) एका रेडिमेड कापड दुकानदाराला, विविध मापाचे शर्ट दुकानात ठेवायचे आहेत. यासाठी त्याने ----- सांख्यिकीचा वापर करावा.
  - 4) श्रेणी निश्चित करण्याच्या प्रमुख ----- पध्दती आहेत.
  - 5) मूल्यनिर्धारणामध्ये प्रत्येक टप्प्यावर ----- अपेक्षित असते.
  - 6) विशिष्ट उद्दिष्टपूर्तीसाठी विद्यार्थ्यांनी हेतूपूर्वक केलेला उपक्रम म्हणजे ----- होय.
  - 7) आकारिक मूल्यमापन ----- चा एक भाग आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) मापन म्हणजे काय?
  - 2) क्रियात्मक क्षेत्रातील उद्दिष्टांची यादी करा.
  - 3) विचलनशीलता म्हणजे काय?
  - 4) पुस्तकासह परीक्षेचा मुख्य हेतू कोणता आहे?
  - 5) विद्यार्थी संचिका म्हणजे काय?
  - 6) आलेखाद्वारे सादरीकरणाचे प्रकार लिहा.
  - 7) शैक्षणिक उद्दिष्टे म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) श्रेणी म्हणजे काय? श्रेणीचे प्रकार स्पष्ट करा.
ब) सातत्यपूर्ण व सर्वकष मूल्यमापनाची संकल्पना व गरज लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- अ) मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन म्हणजे काय ते सांगून मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापनाची तत्वे स्पष्ट करा.
ब) केंद्रीय प्रवृत्तीची परिमाणे कोणती? केंद्रीय प्रवृत्तीच्या परिमाणांचे उपयोग व मर्यादा नमूद करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तरे लिहा (कोणताही एक) 15**
- अ) मूल्यनिर्धारणाची विविध क्षेत्रे स्पष्ट करून बोधात्मक आणि भावात्मक क्षेत्रातील उद्दिष्ट सादर करून स्पष्ट करा.
ब) परीक्षेचे विविध प्रकार स्पष्ट करून मूल्यमापनाच्या दृष्टीने परीक्षेतील सुधारणा विषद करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- अ) मूल्यमापनाचा ज्ञानरचनावादी दृष्टीकोन
ब) मूल्यनिर्धारणाच्या नियोजनाची गरज
क) प्रकल्प-मूल्यनिर्धारणाचे एक साधन
ड) निवड आधारित श्रेयांक प्रणाली

Seat No.	
-------------	--

Set **P**

B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ASSESSMENT FOR LEARNING

Day & Date: Monday, 25-11-2019
Time: 03:00 PM To 05:30 PM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 07**
- 1) Review of the achievement of educational objectives means _____.
  - 2) The inclusion of the objective of 'value decision' is in _____ domain.
  - 3) A shopkeeper of Readymade material wants to keep various measures shirts in his shop- for it the should use _____ statistics.
  - 4) There are _____ major methods of Grading.
  - 5) _____ is expected in each step of assessment.
  - 6) A purpose activity of student for specific objective is _____.
  - 7) Formative evaluation is a one part of _____.
- B) Write answer in one sentence. 07**
- 1) What is meant by Measurement?
  - 2) Write a list of objectives in Psychomotor domain.
  - 3) What is meant by variability?
  - 4) What is main purpose of open book examination?
  - 5) What is meant by student portfolio?
  - 6) Write types of graphs.
  - 7) What is meant by educational objectives?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) What is meant by grading? Explain the types of grading.
  - b) Write a concept and need of continuous and comprehensive evaluation.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is meant by Assessment and Evaluation? Explain the principles of Assessment and Evaluation.
  - b) What are the measures of central tendency? Write the use and limitation of measures of central tendency.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain the various domain of assessment and illustrate the objectives of cognitive domain and Affective domain.
  - b) Explain the types of examination and state the reforms in examination for the evaluation.
- Q.5 Write short notes. (Any Four) 16**
- a) Constructivist approach of evaluation
  - b) Need of planning of assessment
  - c) Project: a tool of assessment
  - d) Types of Assessment
  - e) Choice based credit system

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination Oct/Nov-2019
UNDERSTANDING DISCIPLINES AND SUBJECTS**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) शिक्षणशास्त्र हा ----- प्रकारचा विषय आहे.
  - 2) विचारांची देवाणघेवाण करण्यासाठी ----- हे माध्यम आहे.
  - 3) ----- विषयांमधून सर्जनात्मक व चिकित्सक विचार विकसित होतात.
  - 4) विद्यार्थी रासायनिक समीकरण लिहितो, हा ----- विषयांतील समवाय आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) सामाजिक शास्त्र म्हणजे काय?
  - 2) त्रिभाषा सूत्र लिहा.
  - 3) शिक्षणाची कोणतीही एक व्याख्या लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) राष्ट्रीय विकासासाठी शिक्षणाची भूमिका लिहा.
- ब) शिक्षणशास्त्रातून उदयास आलेल्या विविध शाखांविषयी लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) भाषा व सामाजिक शास्त्राचे स्वरूप व इतिहास लिहा.
- ब) शिक्षणाचा अर्थ, गरज, व्याप्ती व ध्येये लिहा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) बहुभाषिक व बहुसांस्कृतिक विद्यार्थ्यांना अध्यापन करताना शिक्षकांची भूमिका
- ब) विज्ञानाचा दैनंदिन जीवनावर होणारा परिणाम
- क) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्यासाठी शिक्षणाची भूमिका

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination Oct/Nov-2019
UNDERSTANDING DISCIPLINES AND SUBJECTS**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) Education is an _____ subject.
  - 2) _____ is the medium of sharing thoughts.
  - 3) Creative & critical thinking are developed through _____ subjects.
  - 4) Students writes chemical equation, is the correlation between _____ subjects.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) What is social science?
  - 2) Write three language formula.
  - 3) Write any definition of an Education.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Write the role of Education for national development.
  - b) Write about emergence various branches from Education.
- Q.3 Answer any one of the following questions. 10**
- a) Write the nature & history of language & social science.
  - b) Write meaning, need, scope & aims of Education.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) Role of teacher dealing with multilingual & multicultural students in classroom
  - b) Impact of science on day to day life
  - c) Role of Education in International Understanding

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec- 2019
MARATHI**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) प्रश्न क्र. 1 हा अनिवार्य आहे, प्रश्न क्र. 1 वस्तुनिष्ठ प्रश्नांची उत्तरे उत्तरपत्रिकेतील पृष्ठ क्र. 3 वा पहिल्या 15 मिनिटात लिहावीत.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04**
- 1) विशिष्ट ध्येये, उद्दिष्टानुसार तयार केलेला तपशीलवार व सुस्पष्ट अध्यापन आराखडा म्हणजे ----- होय.
  - 2) वार्षिक नियोजनाचा ----- हा मूलाधार आहे.
  - 3) विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्व विकासासंदर्भात प्रगतीचे संकलन करण्याचा प्रयत्न ----- मूल्यमापनामध्ये केला जातो.
  - 4) विद्यार्थ्यांची शब्द संपत्ती वाढविण्याचे कार्य मुख्यत्वे ----- मधून घडते.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03**
- 1) अप्रत्यक्ष अनुभव कशास म्हणतात?
  - 2) वर्ग वाचनालयाचा हेतू कोणता असतो?
  - 3) संस्कार म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) कोणत्याही एका पाठाचे आशय विश्लेषण करा.
- ब) इ. 8 वी ला 'अलंकार' हा घटक कसा शिकवाल?
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) नैदानिक कसोटी म्हणजे काय? ते सांगून मराठी विषयात कोणकोणत्या बाबींमध्ये चुका होतात ते उदाहरणाद्वारे स्पष्ट करा.
- ब) घटक नियोजन म्हणजे काय? ते सांगून घटक नियोजन करताना कोणकोणत्या बाबी विचारात घ्याल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. 08**
- अ) भाषिक खेळाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) कृतिपत्रिकेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) पद्य संरचना तयार करा.

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HINDI**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 4:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाईं और लिखे अंक प्रश्न के गुण दर्शाते हैं।

- प्र.1 अ) रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए। 04
- 1) मूल्यांकन प्रणाली का उदय ----- में हुआ।
  - 2) प्रकल्प यह ----- मूल्यमापन का साधन है।
  - 3) हिंदी भाषा भक्तिकाल के पहले ----- संत हैं।
  - 4) हिंदी पाठ्यपुस्तक की विषयवस्तु यह ----- गुण है।
- ब) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए। 03
- 1) 'किसने किससे कहा' यह कौनसा प्रश्न प्रकार है?
  - 2) घटक नियोजन के अंग कितने हैं?
  - 3) पाठ्यक्रम के अनुसार भाषिक खेल कौन कौन से हैं?
- प्र.2 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए। 10
- अ) पाठ्यपुस्तक के आंतरिक एवं बाह्य गुणों की चर्चा कीजिए?
  - ब) हिंदी अध्यापक अपना व्यावसायिक विकास किस तरह करेगा?
- प्र.3 निम्नलिखित प्रश्न का उत्तर लिखिए। (कोई एक) 10
- अ) मूल्यांकन प्रणाली का स्वरूप बताकर स्कूल में निरंतर तथा सर्वकष मूल्यमापन किसतरह से करेंगे स्पष्ट कीजिए।
  - ब) रचना तथा व्याकरण अध्यापन का महत्त्व, उद्देश और पद्धतियाँ स्पष्ट कीजिए।
- प्र.4 निम्नलिखित प्रश्नों के संक्षिप्त में उत्तर लिखिए। (कोई दो) 08
- अ) हिंदी दिन कब, कैसे और क्यों मनाया जाता है?
  - ब) हिंदी भाषा के प्रसार और प्रचार में शिक्षक की भूमिका स्पष्ट कीजिए।
  - क) भाषा शिक्षा में जीवन कौशल्य का महत्त्व स्पष्ट कीजिए।

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ENGLISH

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Right side number indicate mark.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) 'Why' aspect is related to _____ plan.
  - 2) _____ helps the pupils to know their progress in study.
  - 3) Action Research is practiced by _____ in school.
  - 4) There are _____ vowels jounds in English.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) What is Diagnostic Test?
  - 2) What is Annual Plan?
  - 3) How many consonants sounds are there in English?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) State the concept of Intonation.
  - b) State the concept of Unit Test.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) Explain the role of English Teacher in the classroom and outside of the classroom programmes.
  - b) Describe the steps in Grammar Lesson Plan.
- Q.4 Write Short Notes (Any Two) 08**
- a) Concept of Evaluation
  - b) Figure of Speech
  - c) Concept of Continuous and Comprehensive Evaluation.

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MATHEMATICS**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) प्रत्येक महिन्याला एकूण अध्यापन तासिका ----- या नियोजनात ठरविले जातात.
  - 2) सादरीकरण कौशल्य हे ----- परीक्षेत विकसित होते.
  - 3) नमुना जो विषयाच्या उपशाखा आणि आशय यांचा संबंध दर्शवितो त्यास त्या विषयाची ----- असे म्हणतात.
  - 4) आलेख संकल्पना ही ----- भूमितीशी संबंधित आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) कोणत्या नियोजनात आशयाचा एकजिनसीपणा विचारार्थ घेतला जातो?
  - 2) विकासात्मक मूल्यमापन म्हणजे काय?
  - 3) पाठ नियोजनाचे घटक लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) घटक चाचणी तयार करण्याच्या पायऱ्या लिहा.
  - ब) नैदानिक चाचणीचा अर्थ लिहा आणि गणितात या चाचणीचे महत्त्व लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) गणिताच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष लिहा आणि महाराष्ट्र राज्य मंडळाच्या इ. 8 वी गणित पाठ्यपुस्तकाचे चिकित्सक विश्लेषण करा.
  - ब) सेवांतर्गत प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे प्रकार लिहा. हे कार्यक्रम गणित शिक्षकांचा व्यावसायिक विकास कसा घडविते?
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) घटक नियोजनाचे अंग
  - ब) अंतिम मूल्यनिर्धारण
  - क) गणित शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MATHEMATICS**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) The Total Number of Teaching periods in every month is decided in _____ plan.
  - 2) Presentation skill is developed in _____ examination.
  - 3) A pattern which shows relation between sub branches and content of subject is known as _____ of subject.
  - 4) Concept of graph is related with _____ Geometry.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) In which plain homogeneity of content is taken in to consideration?
  - 2) What is formative assessment?
  - 3) Write components of lesson plan.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Write steps of construction of unit test.
  - b) Write meaning and importance of Diagnostic test in mathematics.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) Write criteria of good text book of mathematics and Analyse critically text of mathematics for standard VIII of Maharashtra state Board.
  - b) Write types of inservice programmes. How these programmes develops professional growth of mathematics teacher?
- Q.4 Write short notes. (Any Two) 08**
- a) Aspects of unit plan
  - b) Summative Assessment
  - c) Characteristics of mathematics Teacher

Seat No.	
----------	--

B.Ed. (Semester – III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
URDU

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019

Max. Marks: 35

Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Instructions: 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

04

سوال نمبر 1. الف) مندرجہ ذیل کی خانہ پری کیجئے:-

(1) قدروں پیمائش کی شروعات سب سے پہلے _____ میں ہوئی۔

(2) درسی کتاب کی قیمت یہ _____ خوبی ہے۔

(3) مقاصد اسباق اور سوالات کی قسمیں _____ تیار کرتے وقت استعمال میں لایا جاتا ہے

(4) سی سی ای اس قدر پیمائش کے _____ قسمیں ہیں۔

03

ب) مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات ایک جملے میں دیجئے:-

(1) اکائی کی منصوبہ بندی کے جز بتائے۔

(2) طلبہ کی سال بھر مشاہدہ کر کے اس کی ترقی کو کونسے پیمائش قدر سے کی جاتی ہے؟

(3) مواد کا تجزیہ کس کے تعلق سے کیا جاتا ہے؟

10

سوال نمبر 2. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات مختصر میں دیجئے

(1) اردو مثالی معلم کے اوصاف بیان کیجئے۔

(2) اچھی درسی کتاب کی خوبیاں بیان کیجئے

10

سوال نمبر.3. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات دیجئے :- (کوئی ایک)

(1) سبق کی منصوبہ بندی سے کیا مراد ہے؟ مختلف سبق کی منصوبہ بندی کے اقسام بیان کیجئے۔

(2) سی سی ای سے کیا مراد ہے۔ سی سی ای کے وسائل کا پیمائش میں کس طرح سے استعمال کریں گے۔

08

سوال نمبر.4. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات مختصر میں دیجئے :- (کوئی دو)

(1) ۲۰۰۵ء میں سی ایف کے تعلق سے اردو نصاب کا تصور بیان کیجئے۔

(2) اردو کی ساخت کا ڈھانچہ بتائے۔

(3) معلم اپنی پیشہ ورانہ ترقی کس طرح سے کرے گا۔

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GENERAL SCIENCE**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) घटक चाचणीच्या संविधान तक्त्यात ----- अंगाचा विचार केला जातो.
  - 2) विद्यार्थ्यांतील कच्चे व पक्के दुवे शोधण्यासाठी वापरली जाणारी चाचणी म्हणजे ----- होय.
  - 3) विशिष्ट कालावधीत अभ्यास विषय पूर्ण करण्यासाठी केलेल्या मार्गदर्शनाचा आराखडा म्हणजे ----- होय.
  - 4) शिक्षकांचा परिसंवादातील सहभाग त्यांच्या ----- साठी उपयोगी असतो.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) आशय विश्लेषण म्हणजे काय?
  - 2) परिक्षांच्या प्रकारांची नावे लिहा.
  - 3) व्याख्या लिहा – पाठ नियोजन
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) निकष संदर्भीय चाचणी व प्रमाणके संदर्भीय चाचणी यांची गुण-वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) अभ्यासक्रम आणि पाठयक्रम यातील सहसंबंध स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) घटक नियोजन म्हणजे काय? घटक नियोजनाची विविध अंगे सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) चांगल्या पाठयपुस्तकाचे निकष कोणते? इ. 8 वी च्या शास्त्र पाठय पुस्तकाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) शास्त्र शिक्षकाची गुण-वैशिष्ट्ये
- ब) प्रकाश संश्लेषण घटकाचे अध्यापन
- क) मूल्यमापनाचे औपचारिक मार्ग

Seat No.	
-----------------	--

Set P

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GENERAL SCIENCE**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **04**
- 1) The blue print of unit test have _____ sides.
  - 2) The test who detect the weak and strong points of a student is called _____.
  - 3) An outline of the course of study to be completed in a fixed time is called _____.
  - 4) Participation in conferences is useful for _____ of teacher.
- B) Answer in One Sentence.** **03**
- 1) What is content analysis?
  - 2) Name types of examinations.
  - 3) Define lesson plan.
- Q.2 Answer the following Questions.** **10**
- a) Write the characteristics of criterion reference and norm reference test.
  - b) Describe relation between curriculum and syllabus.
- Q.3 Answer the following Questions. (Any One)** **10**
- a) What is unit plan? Explain constituents of unit plan with suitable example.
  - b) What are the criteria of good textbook? Analyse critically the Std. VIII science textbook.
- Q.4 Write answer in short. (Any Two)** **08**
- a) Characteristics of science teacher
  - b) Teaching of photosynthesis concept
  - c) Formal ways of evaluation

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HISTORY**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) घटक नियोजनातील शेवटचा टप्पा म्हणजे ——— होय.
  - 2) विद्यार्थ्यांचे उपयोजन, कौशल्ये, नवनिर्मिती इत्यादींचे मापन करण्यासाठी ——— परीक्षा प्रकार उपयुक्त ठरतो.
  - 3) ——— हा अभ्यासक्रम व पाठ्यपुस्तक यांच्यातील दुवा आहे.
  - 4) ——— हे संविधान सभेचे पहिले अध्यक्ष होते.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) संविधान तक्ता म्हणजे काय?
  - 2) सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन म्हणजे काय?
  - 3) इतिहास विषय संरचना म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) निकष संदर्भ चाचणी म्हणजे काय? निकषाधारित चाचणी तयार करताना कोणत्या बाबी विचारात घ्याल?
- ब) आशयाचे विश्लेषण करताना कोणत्या मुद्द्यांचा विचार कराल? त्या मुद्द्यांच्या आधारे इयत्ता 8 वी तील एक घटक निवडून आशयाचे विश्लेषण करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) वार्षिक नियोजन म्हणजे काय? वार्षिक नियोजन करतांना कोणकोणत्या बाबी विचारात घ्याल?
- ब) चांगल्या इतिहास शिक्षकाचे गुणविशेष कोणते? इतिहासाविषयी विद्यार्थ्यांची अभिरुची वाढविण्यात इतिहास शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) नैदानिक चाचणी नियोजनाच्या चार पायऱ्या
- ब) आशययुक्त अध्यापन पद्धतीचा अर्थ व फायदे
- क) भारतीय प्रबोधन

Seat No.	
-----------------	--

Set	P
------------	----------

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HISTORY**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **04**
- 1) The last step in unit planning is _____.
  - 2) The useful type of examination to measure students application, skills, creativity etc. is _____.
  - 3) The linkage between curriculum and textbook is _____.
  - 4) _____ was the first President of Constitutional Assembly.
- B) Answer in one sentence.** **03**
- 1) What is mean by blue print?
  - 2) What is mean by continuous and comprehensive evaluation?
  - 3) What is mean by structure of history subject?
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) What is mean by criterion reference test? Which aspects will you consider to prepare criterion reference test?
  - b) Which point will you consider for content analysis? Make content analysis of a unit in Std. VIII with points.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **10**
- a) What is year plan? Which aspects will you consider while preparing year plan?
  - b) What are the good qualities of history teacher? Explain the role of history teacher in developing interest towards history in the students.
- Q.4 Write short answer. (Any Two)** **08**
- a) Four steps of planning of diagnostic test
  - b) Meaning and benefits of content cum methodology
  - c) Indian Renaissance

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GEOGRAPHY**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) घटक नियोजनामध्ये 'का शिकवायचे?' हे ----- शी संबंधित आहे.
  - 2) परिणामकारक अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेसाठी ----- व पद्धती यांचे एकत्रीकरण आवश्यक आहे.
  - 3) मूल्यमापन तंत्राचे उद्गाता -----
  - 4) नियतकालिक व इंटरनेट चा वापर हा पाठ्यक्रमानुसार ----- प्रकार आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) प्रश्नांचे मुख्य प्रकार कोणते?
  - 2) संविधान तक्त्याचे मुख्य पैलू कोणते?
  - 3) आशय विश्लेषण म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष सांगा.
- ब) नैदानिक चाचणी म्हणजे काय? भूगोल विषयामध्ये नैदानिक चाचणीचा वापर तुम्ही कसे कराल?
- प्र.3 खालील प्रश्नांचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) घटक नियोजनाची अंगे, गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) शिक्षकाने स्वतःची व्यवसायिक गुणवत्ता वाढविण्यासाठी कोणते प्रयत्न केले पाहिजे?
- प्र.4 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) 08
- अ) आशययुक्त अध्यापनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) नकाशाचे वाचन कसे कराल?
- क) आकारिक मूल्यमापन म्हणजे काय?

Seat No.	
-----------------	--

Set	P
------------	----------

**B.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GEOGRAPHY**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **04**
- 1) In Unit planning 'Why aspect of the unit this aspect is related to _____.
  - 2) The integration of _____ & method is essential for effective teaching & learning process.
  - 3) The viewer of evaluation teachings was _____.
  - 4) Use of journal & internet is a type of _____ programme according to syllabus.
- B) Answer in one sentence** **03**
- 1) What are main types of question?
  - 2) What are the main aspect of blue print?
  - 3) What is meant by content analysis?
- Q.2 Answer the following Questions** **10**
- a) State the criteria of good textbook.
  - b) What is meant by Diagnostic test? How you will use the Diagnostic test in Geography subject?
- Q.3 Answer the following Questions (Any One)** **10**
- a) Explain the aspect, need and importance of unit planning.
  - b) What will be attempt the Teacher to growth the professional quality?
- Q.4 Write answer in short (Any Two)** **08**
- a) Explain the concept of Content Cum Methodology.
  - b) How you will read the map?
  - c) What is meant by Formative Evaluation?

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
LEARNING AND TEACHING**

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07
- 1) गॅग्नेची अध्ययन उपपत्ती ----- शी निगडीत आहे.
  - 2) द्विघटक उपपत्ती ----- यांनी मांडली.
  - 3) अध्ययनसाठीचा महामार्ग म्हणजे प्रेरणा होय ही व्याख्या ----- यांनी मांडली.
  - 4) क्रेश्मर यांनी व्यक्तिमत्त्वाचे ----- प्रकार सांगितले आहेत.
  - 5) गिल्फोर्ड उपपत्तीत ----- या बौद्धिक समतेत स्मरण घटकाचा समावेश होतो.
  - 6) तत्वज्ञान हे ----- शास्त्र आहे.
  - 7) वर्गाध्यापन करतांना वर्गातील वर्तनात ----- टक्के भाग हा शाब्दिक वर्तनाचा असतो.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07
- 1) अध्ययन वक्र म्हणजे काय?
  - 2) "आकार" हा अवधानावर परिणाम करणारा कोणता घटक आहे?
  - 3) "सर्वांची मते ऐकून घेणे" हा कोणता समायोजनाचा प्रकार आहे?
  - 4) पहिली मानसशास्त्रीय प्रयोगशाळा कोणत्या साली स्थापन झाली?
  - 5) बुद्धिगुणांकाचे सूत्र सांगा.
  - 6) अध्ययन क्षेत्र किती आहेत?
  - 7) संचयनोंद पत्रकाचे उपयोग सांगा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) शैक्षणिक मानसशास्त्राची कोणतीही एक अभ्यासपद्धती स्पष्ट करा.
  - ब) बुद्धिमापनाच्या विविध कसोट्या स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
- अ) अध्ययन अध्यापनाचे विविध दृष्टीकोन सांगून कोणत्याही एकावर दृष्टीकोनावर प्रकाश टाका.
  - ब) विचार प्रक्रिया म्हणजे काय? विचार प्रक्रियेचे प्रकार उदाहरणासहित सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
- अ) व्यक्तिमत्त्व म्हणजे काय? व्यक्तिमत्त्वावर परिणाम करणारे घटक सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
  - ब) वर्ग आंतरक्रियेचे विश्लेषण म्हणजे काय? फ्लॅंडर्स यांची वर्ग आंतरक्रिया विश्लेषण पद्धती सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नांचे थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणत्याही चार) 16
- अ) गॅग्ने यांच्या अध्ययन उपपत्तीचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
  - ब) अध्ययन अध्यापनासंदर्भात ज्ञान रचनावाद दृष्टीकोनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
  - क) नेतृत्वासाठी प्रशिक्षण कसे देणार?
  - ड) अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
  - इ) समाजाजमिती तंत्र स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
LEARNING AND TEACHING

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **07**
- 1) Gagne's theory of learning is related to _____.
  - 2) Two factor theory of Intelligence stated by _____.
  - 3) The highway for Learning is called as motivation. This definition stated by _____.
  - 4) Kreshmer stated the _____ types of Personality.
  - 5) In Guilford theory Memory is involved in _____ intellectual competency.
  - 6) Philosophy is a _____ science.
  - 7) There is _____ percentage of verbal behavior part involved in classroom behavior of teacher teaching.
- B) Answer in One Sentence** **07**
- 1) What is meant by Learning Curve?
  - 2) "Size" is a which factor affects on attention?
  - 3) "To listen opinions of all" which type of adjustment is this?
  - 4) In which year the first psychology laboratory established?
  - 5) State the formula for I.Q.
  - 6) How many areas (dimensions) of Learning?
  - 7) What is the use of Cumulative Record?
- Q.2 Answer the following Questions** **10**
- a) Explain any one study method of Educational Psychology.
  - b) Explain the types of Intelligence test.
- Q.3 Answer the following questions (Any one)** **15**
- a) What are the approaches of teaching learning? Explain any one in detail.
  - b) What is meant by Thinking Process? Explain its types with examples in detail.
- Q.4 Answer the following questions (Any one)** **15**
- a) What is meant by Personality? Explain the factors affecting on Personality.
  - b) What is meant by classroom Interaction Analysis? Explain the concept of flanders classroom
- Q.5 Write Short Notes (Any Four)** **16**
- a) Explain the Educational importance of Gagne theory of Learning
  - b) Explain Constructivist Approach with reference to teaching Learning
  - c) How will be given the training for leadership? Explain it
  - d) Explain the factors affecting on Learning
  - e) Explain the techniques of sociometry

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
KNOWLEDGE AND CURRICULUM - PART I**

Day & Date: Friday, 22-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) ज्ञानाचा उगम, ज्ञानाचे स्वरूप, ज्ञान संपादनाची साधने, ज्ञानाची व्याप्ती, मर्यादा व ज्ञानाच्या विश्वनीयतेचा अभ्यास ——— मध्ये केला जातो.
  - 2) महाराष्ट्रात इयत्ता पहिली ते आठवीचा अभ्यासक्रम तयार करण्याचे काम ——— संस्था करते.
  - 3) 1986 च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात ——— गाभा घटक सांगितलेले आहेत.
  - 4) ——— ही प्रशिक्षण अथवा सरावाने प्राप्त होणारी क्षमता आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) शालेय शिक्षणासंबंधी महत्त्वाचे व प्रमाणभूत दस्ताऐवज कोणत्या राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखड्याला म्हणतात?
  - 2) तर्काची उदगामी पध्दत कोणत्या अध्यापन सूत्रावर आधारित आहे?
  - 3) NCFTE अभ्यासक्रम आराखडा कोणत्या वर्षी विकसित झाला?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) प्रयोगशाळा – अभ्यासक्रमचा एक स्रोत स्पष्ट करा.
  - ब) ज्ञानाचे निरनिराळे पैलू लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) अभ्यासक्रम आराखड्याचा अर्थ व गरज स्पष्ट करा.
  - ब) ज्ञान प्राप्तीचे विविध मार्ग स्पष्ट करा.
- प्र. टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) ज्ञान आणि माहिती मधील फरक
  - ब) अभ्यासक्रम मूल्यनिर्धारण करण्याचे मार्ग
  - क) अभ्यासक्रम निर्मिती मध्ये शिक्षकाची भूमिका

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
KNOWLEDGE AND CURRICULUM - PART I**

Day & Date: Friday, 22-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks by choosing correct alternatives given below. 04**
- 1) Origin of knowledge, nature of knowledge, tools of acquiring knowledge, scope and limits of knowledge are studied in the branch of _____.
  - 2) In Maharashtra _____ institute constructs the curriculum of standard Ist to VIIIth.
  - 3) In the National Policy of Education, 1986 _____ core elements are mentioned.
  - 4) _____ is acquired through training or practice.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) Which curriculum framework is called as an important and valid document about school education?
  - 2) On which maxim of teaching is the inductive method of logic based?
  - 3) In which year the NCFTE curriculum framework was developed?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the Laboratory as a curricular resource.
  - b) Write the different aspects of knowledge.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) Explain the meaning and need of curriculum framework.
  - b) Explain the ways of various acquiring knowledge.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) Difference between 'Knowledge and information'
  - b) Ways of assessing the curriculum
  - c) Role of teacher in curriculum preparation

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MARATHI**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 4:30 PM

Max. Marks: 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) प्रश्न क्र. 1 हा आवश्यक आहे. ते पहिल्या 15 मिनिटांत उत्तरपत्रिकेत पृष्ठ क्र.3 मध्ये लिहावा.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04**
- 1) शब्द—कोड्याच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांच्या ——— ला चालना मिळते.
  - 2) आशय म्हणजे ——— मजकूर होय.
  - 3) मराठी विषयाची ——— ही परस्पर संबंधावर आधारलेली असते.
  - 4) घटक नियोजनापूर्वी घटकाचे प्रथम ——— केले पाहिजे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03**
- 1) शाळेच्या नियंत्रणाखाली शिकणाऱ्याला प्राप्त होणाऱ्या सर्व अनुभवांच्या साठ्याला काय म्हणतात?
  - 2) 'हापूस आंब्याची मधुर चव' जीभ ज्ञानेंद्रियामार्फत अनुभवली तर या अनुभवाला कोणता अनुभव म्हणतात?
  - 3) मूल्यावर आधारित आशय व चित्रांचा समावेश हे पाठ्यपुस्तकांच्या कशामध्ये येते?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) घटक नियोजन म्हणजे काय ते सांगून घटक नियोजनाची आवश्यकता स्पष्ट करा.
ब) नैदानिक कसोटी म्हणजे काय? नैदानिक कसोटीचे महत्व स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) अभ्यासानुवर्ती उपक्रम म्हणजे काय? मराठी भाषा विषयासाठी अभ्यासानुवर्ती उपक्रम कोणते ते सांगून मराठी भाषा विषयासाठी तुम्ही कोणकोणत्या कार्यक्रमाचे आयोजन कराल ते स्पष्ट करा.
ब) चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष सांगून माध्यमिक स्तरावरील कोणत्याही एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08**
- अ) ज्ञानरचनावाद संकल्पना
ब) व्याकरण अध्यापनाचा उद्देश सांगून महत्व स्पष्ट करा.
क) अध्ययन अनुभव म्हणजे काय? त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HINDI**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 4:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाईं और लिखे अंक प्रश्न के गुण दर्शाते हैं।

- प्र.1 अ) रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए। 04
- 1) दो व्यक्तियों के उच्चारण भेद का कारण ----- होता है।
  - 2) छात्रों में सर्जनशीलता का विकास ----- शिक्षा से होता है।
  - 3) छात्रों में शब्द भंडार की वृद्धि ----- विधि से हो सकती है।
  - 4) कार्यान्वयन की दृष्टि से ----- नियोजन अधिक कचिला होता है।
- ब) एक वाक्य में उत्तर लिखिए। 03
- 1) समवाय किसे कहते हैं?
  - 2) भाषा उच्चारण दोष निवारण के लिए उपयुक्त साधन कौनसा है?
  - 3) हिंदी भाषा को राजभाषा कब घोषित किया गया है?
- प्र.2 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए। 10
- अ) संदर्भ ग्रंथों की उपयोगिता बताइए।
- ब) प्रश्नों के प्रकार स्पष्ट कीजिए।
- प्र.3 निम्नलिखित प्रश्न का उत्तर लिखिए। (केवल एक) 10
- अ) रचना शिक्षण के उद्देश्य बताते हुए उसकी विधियों का परिचय दीजिए।
- ब) हिंदी अध्यापक की योग्यता बताते हुए हिंदी अध्यापक के नाते इसके प्रचार – प्रसार के लिए आप क्या करेंगे? विस्तार से समझाइए।
- प्र.4 टिप्पणियाँ लिखिए। (केवल दो) 08
- अ) पाठपुस्तक के बाह्य गुण
- ब) भाषा संरचना के लाभ
- क) नियोजन के लाभ

Seat No.	
---------------------	--

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ENGLISH**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 04**
- 1) There are _____ aspects of Unit Plan.
  - 2) The Framework of the subject means _____.
  - 3) English Teacher Organization helps English _____ to solve their problems in English Teaching.
  - 4) Tongue is the organ of _____.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) What is an Intonation?
  - 2) What is an Action Research?
  - 3) What is meant by Content-cum Methodology?
- Q.2 Answer the following Questions. 10**
- a) State the principles of Annual Plan.
  - b) State the importance of Diagnostic Test.
- Q.3 Answer the following Questions. (Any One) 10**
- a) Explain the essential qualities of English Teacher?
  - b) What is Pronunciation? Explain the Organs of Speech.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) Need of Unit Plan
  - b) Concept of Evaluation
  - c) Grammar Lesson Plan

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MATHEMATICS**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) कोणत्याही पाठ टाचणात ----- हे शालेय विद्यार्थ्यांचे वर्तन बदल दर्शविते.
  - 2) शैक्षणिक वर्षाच्या शेवटी केलेल्या मूल्यनिर्धारणास ----- मूल्यनिर्धारण म्हणतात.
  - 3) अभ्यासक्रम म्हणजे ----- अनुभव विद्यार्थ्यांना देणे होय.
  - 4) शैक्षणिक साहित्य निर्मिती हे उदाहरण ----- उपक्रमाचे आहे ज्यामूळे शिक्षकांचा व्यावसायिक विकास घडतो.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) कोणती चाचणी विद्यार्थ्यांच्या अध्ययनाची कमतरता ठरविते?
  - 2) घटक चाचणी निर्मितीची तीन महत्वाची प्राथमिक कोष्टके कोणती?
  - 3) शिक्षक संघटनेचा अर्थ लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 10
- अ) गणित विषयातील विविध परीक्षा कोणत्या? प्रत्येक परीक्षेचे गणितातील महत्त्व लिहा.
  - ब) घटक नियोजन तयार करण्याच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) गणित विषय संरचनेचा अर्थ व महत्त्व स्पष्ट करा. गणित विषय संरचना लिहा.
  - ब) गणित शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासाचे मार्ग स्पष्ट करा.
- प्र.4 कोणत्याही दोन वर टिपा लिहा. 08
- अ) नैदानिक चाचणी
  - ब) चांगल्या गणित पाठ्यपुस्तकाचे निकष
  - क) निर्देशक भूमिती

Seat No.	
-------------	--

B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MATHEMATICS

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 04**
- 1) In any lesson plan _____ shows behavioural change of school student.
  - 2) Assessment which is done at the end of academic year is called _____ assessment.
  - 3) Curriculum means giving various _____ experience for students.
  - 4) Preparation of teaching aid is example of _____ activity for professional growth of teacher.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) Which test decides weakness of students learning?
  - 2) What are the three major primary tables at preparing unit test?
  - 3) Write meaning of teachers organization.
- Q.2 Answer the following Questions. 10**
- a) What are the types of examination in mathematics? Write importance of each examination in mathematics?
  - b) Explain steps of construction of unit plan.
- Q.3 Answer the following Questions (Any One) 10**
- a) Explain meaning and importance of structure of mathematics? Prepare structure of mathematics.
  - b) Explain the ways for professional growth of maths teacher.
- Q.4 Write Short Notes (Any Two) 08**
- a) Diagnostics test
  - b) Criteria of good text book of mathematics
  - c) Co-ordinate Geometry

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester – III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
URDU**

Day & Date: Wednesday, 27-11-2019

Max. Marks: 35

Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Instructions: 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

04

سوال نمبر 1. الف) مندرجہ ذیل کی خانہ پری کیجئے:-

(1) اکائی کی منصوبہ بندی کے جز کیا، کیوں اور _____ پڑھائیں گے ہیں۔

(2) سوالات کے اہم _____ قسمیں ہیں

(3) مختلف سرگرمیوں میں ذاتی طور پر حصہ لینا یہ معلم کی _____ ترقی ہے۔

(4) قدر پیمائش میں وسائل قدر پیمائش، سیکھنے کے تجربات اور _____ کا شمار ہوتا ہے۔

03

(ب) مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات ایک جملے میں دیجئے:-

(1) طلبہ کی خامیاں کمزوریاں کون سے ٹیسٹ سے ظاہر ہوتے ہیں۔

(2) کہانی کا شمار اردو کی ساخت کے کونسے جز میں ہوتا ہے۔

(3) پیمائش قدر کی شروعات _____ دیش میں ہوئی۔

10

سوال نمبر 2. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات دیجئے:-

(1) درسی کتاب کا تجزیہ کس طرح سے کریں گے۔

(2) سبق کی منصوبہ بندی کے مختلف اقسام بتائے۔

10

سوال نمبر 3. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات تفصیل سے لکھیے:- (کوئی ایک)

(1) سی، سی ای و وسائل قدر پیمائی پر روشنی ڈالیے۔

(2) اردو مثالی معلم کے مختلف خوبیاں بیان کیجئے

08

سوال نمبر 4. مندرجہ ذیل سوالات کے جوابات مختصر میں دیجئے :- (کوئی دو)

(1) سالانہ منصوبہ بندی کس طرح سے کریں گے۔

(2) اردو کی سخت کا ڈھانچہ تیار کریں۔

(3) ۲۰۱۰ ایس سی ایف پرو مشنی ڈالیئے۔

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GENERAL SCIENCE**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) विज्ञान विद्यार्थ्यांमधील उणीवा शोधण्यासाठी प्रामुख्याने ----- चाचणीचा वापर केला जातो.
  - 2) अनुदेशनात्मक उद्दीष्टांच्या ---- प्रकारामध्ये संश्लेषण हे उद्दीष्ट समाविष्ट होते.
  - 3) अध्यापन नियोजनाची ---- ही प्रथम पायरी आहे.
  - 4) आशय विश्लेषण करण्यासाठी प्रामुख्याने ---- चा उपयोग केला जातो.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) पाठ नियोजनाच्या पायऱ्या सांगा.
  - 2) विद्यार्थ्यांच्या कौशल्याचे मूल्यमापन करण्यासाठी प्रामुख्याने कोणता परीक्षा प्रकार वापरला जातो?
  - 3) विज्ञानात गतीचे नियम कोणत्या वैज्ञानिकाने मांडले?
- प्र.2 खालील प्रश्नांचे उत्तरे लिहा. 10
- अ) नैदानिक व संपादनूक चाचणीतील फरक स्पष्ट करा.
- ब) प्राण्यांचे वर्गीकरण आशयाची प्रस्तावना तुम्ही कशी कराल?
- प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. 10
- अ) घटक चाचणी म्हणजे काय? घटक चाचणी तयार करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ब) चांगल्या पाठयपुस्तकाचे निकष कोणते? विज्ञानाच्या इयत्ता आठवी किंवा नववी पाठयपुस्तकाचे चिकित्सक अभ्यास स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) आकारिक मूल्यमापन
- ब) विज्ञान शिक्षकाचा व्यावसायिक विकास
- क) अभ्यासक्रम निर्मितीचे तत्वे

Seat No.	
-----------------	--

Set **P**

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GENERAL SCIENCE**

Day & Date: Friday, 29-11-2019

Max. Marks: 35

Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 04**
- 1) For finding errors of the science students, mainly _____ test is used.
  - 2) The synthesis objective is included in _____ type of instructional objective.
  - 3) _____ is the first step in planning of teaching.
  - 4) Mainly _____ was used for content analysis.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) State the steps of lesson planning.
  - 2) Which type of examination was mainly use to evaluate students skills?
  - 3) Which scientist was stated the law of motions?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the difference between diagnostic and achievement test.
  - b) How will you introduce the classification of animals?
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) What is meant by Unit test? Explain the process of constructing Unit test.
  - b) Which are the criteria of good text – book? Explain the critical study of Std. VIIIth or IXth science text book.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) Formative evaluation
  - b) Professional development of science teacher
  - c) Principles for designing curriculum

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HISTORY**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना :1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) ——— ही नियोजनाची पहिली पायरी आहे.
  - 2) जेव्हा वस्तुनिष्ठ प्रश्न प्रकारामध्ये उत्तराचे पर्याय दिलेले असतात त्या प्रश्न प्रकारास ——— म्हणतात.
  - 3) पाठयक्रम हा प्रामुख्याने ——— वर्षाचा असतो.
  - 4) 1857 च्या उठावाची पहिली ठिणगी ——— ठिकाणी पडली.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) आशययुक्त अध्यापन पद्धती म्हणजे काय?
  - 2) वस्तुनिष्ठ प्रश्नाचे कोणते दोन प्रकार पडतात?
  - 3) चंपारण्य सत्याग्रहाचे नेतृत्व कोणी केले?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) आकारिक आणि साकारिक मूल्यमापनातील फरक स्पष्ट करा.
- ब) घटक नियोजन करताना कोणते मुद्दे विचारात घ्याल.
- प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 10
- अ) अभ्यासक्रम म्हणजे काय? इतिहास अभ्यासक्रम रचनेची तत्त्वे स्पष्ट करा.
- ब) चांगल्या इतिहास शिक्षकाचे गुणविशेष कोणते? इतिहास शिक्षकाच्या व्यावसायिक विकासासाठी उपाय सुचवा.
- प्र.4 थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) इतिहासातील सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन
- ब) इतिहासाच्या मूल्यमापनात तोंडी परिक्षेचे महत्त्व
- क) इतिहास विषयाचे वार्षिक नियोजन करताना तुम्ही कोणते मुद्दे लक्षात घ्याल?

Seat
No.

Set P

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HISTORY**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **04**
- 1) _____ is the first step of planning.
  - 2) When in objective type question alternative are given that type of questions are called _____.
  - 3) Syllabus is mainly for _____ years.
  - 4) The first explosion of 1857 revolt was held in _____.
- B) Answer in one sentence.** **03**
- 1) What is meant by content cum methodology?
  - 2) Which are the two types of objective type question?
  - 3) Who has lead the Champaranya Satyagraha?
- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Explain the difference between Formative and Summative evaluation.
  - b) What point do you consider for Unit Plan?
- Q.3 Answer any one of the following questions.** **10**
- a) What is meant by Curriculum? State the principles of designing history curriculum.
  - b) What are the good qualities of history teacher? Suggest remedies for growth of professional development of the history teacher.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two)** **08**
- a) Continuous and comprehensive evaluation in history subject.
  - b) The importance of oral examination in history evaluation.
  - c) What points do you consider for year plan of history subject?

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GEOGRAPHY**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04**
- 1) जेव्हा वस्तुनिष्ठ प्रश्न प्रकारामध्ये उत्तराचे चार पर्याय दिलेले असतात त्या प्रश्न प्रकारास ---- म्हणतात.
  - 2) भारताला प्रामुख्याने ----- वाऱ्यापासून पाऊस मिळतो.
  - 3) प्रामुख्याने व्यवसायाचे ---- प्रकार पडतात.
  - 4) पाठयक्रम प्रामुख्याने ----- वर्षासाठी असतो.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03**
- 1) भारतातील सर्वोच्च शिखर कोणते?
  - 2) अध्यापन पद्धतीची निवड ही प्रामुख्याने कोणत्या घटकावर अवलंबून असते?
  - 3) संविधान तक्त्याचे घटक कोणते?
- प्र.2 खालील प्रश्नांचे उत्तरे लिहा. 10**
- अ) ज्ञानरचनावादी पाठाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- ब) उपचारात्मक अध्यापन कार्यवाही प्रक्रियेच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. 10**
- अ) पाठयक्रम विकासाच्या पायऱ्या सांगून भूगोल विषयाच्या पाठयक्रम रचनेच्या पद्धती स्पष्ट करा.
- ब) भूगोल शिक्षकाच्या व्यावसायिक गुणवत्ता वाढीसाठी सेवांतर्गत प्रशिक्षणाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08**
- अ) घटक नियोजनाची अंगे
- ब) वस्तुनिष्ठ प्रश्न प्रकार
- क) महाराष्ट्रातील प्राथमिक व्यवसाय

Seat No.	
---------------------	--

Set **P**

**B.Ed. (Semester - III) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GEOGRAPHY**

Day & Date: Friday, 29-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks** **04**
- 1) When in objective type question Four alternative responses are given that type of questions called _____.
  - 2) India occupies more is rainfall particularly by _____ winds.
  - 3) Mainly there are _____ types of occupations.
  - 4) Syllabus is mainly for _____ year.
- B) Answer in one Sentence** **03**
- 1) Which is the highest peak of India?
  - 2) Selection of Teaching method is always depend upon which factor?
  - 3) What are the aspects of Blue-print?
- Q.2 Answer the following Questions.** **10**
- a) Explain Lesson steps of constructivism (5E's).
  - b) Explain in detail implementation process steps of Remedial Teaching.
- Q.3 Answer the following Questions. (Any One)** **10**
- a) State the principles of syllabus development and methods of syllabus construction of Geography subject.
  - b) Explain in detail types of In-service programmes for professional growth of Geography Teacher.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two)** **08**
- a) Aspects of unit planning
  - b) Objective types question
  - c) Primary occupations in Maharashtra

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CONTEMPORARY INDIA AND EDUCATION**

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 07**
- 1) मुलांची उपस्थिती व संपादनूक वाढविणे हे ----- चे उद्दिष्ट आहे.
  - 2) जातीय व्यवस्था हा घटक भारतीय समाजात ----- निर्माण करतो.
  - 3) विविधतेत एकता हे ----- समाजाचे वैशिष्ट्य आहे.
  - 4) वर्धा शिक्षण योजनेने मुख्यतः ----- शिफारस केली.
  - 5) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986 नुसार खडू फळा मोहिम म्हणजे शाळांना ----- चा पुरवठा करणे होय.
  - 6) माध्यमिक शिक्षणासाठी ----- च्या अध्यक्षतेखाली आयोग नेमला गेला.
  - 7) कलम 45 नुसार भारतीय संविधानाने ----- शिक्षणाची तरतूद केली.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 07**
- 1) जागतिकीकरणाचा हेतू कोणता आहे?
  - 2) 'दुर्लक्षित' गट' चा अर्थ लिहा.
  - 3) नई - तालिम चा उद्गाता कोण आहे?
  - 4) एस.एस.ए. (SSA) चे पूर्ण स्वरूप काय आहे?
  - 5) बहुदेशीय शाळांची शिफारस कोणत्या आयोगाने केली?
  - 6) भारतीय संविधान कोणत्या दिवशी स्विकारले?
  - 7) नई तालिम चा अभ्यासक्रम तयार करण्याची जबाबदारी कोणत्या समितीची होती?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- 1) विद्यार्थ्यांच्या सामाजिकीकरणासाठी कुटुंब व शाळांची भूमिका स्पष्ट करा.
  - 2) प्रास्ताविका म्हणजे काय? शिक्षणाच्या संदर्भात भारतीय संविधानास अनुसरून मूलभूत हक्क व कर्तव्ये कोणती आहेत?
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) राईट टू एज्युकेशन (RTE) 2009 ही संकल्पना स्पष्ट करा. त्याची गरज लिहा.
  - 2) महाराष्ट्र शासनाची दुर्लक्षित गटाच्या शिक्षणासाठी भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15**
- 1) जागतिकीकरण म्हणजे काय? भारतीय शिक्षणाचा विकास लिहा.
  - 2) नई तालिम योजनेचे उद्दिष्टे, अभ्यासक्रम वेळापत्रक आणि अध्यापन पध्दती स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 16**
- 1) संविधानात्मक मूल्ये आणि शिक्षणाचे हेतू
  - 2) मध्यान्ह भोजन योजना
  - 3) मूदलियार आयोग 1952-53 ची वैशिष्ट्ये
  - 4) त्रिभाषा सूत्र
  - 5) सामाजिक विविधता

Seat No.	
----------	--

B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CONTEMPORARY INDIA AND EDUCATION

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

Instructions: 1) All questions are compulsory.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 07**
- 1) To maintain presenty and achievement of children is an objective of _____.
  - 2) Caste system factor creates _____ in Indian society.
  - 3) Unity in diversity is characteristic of _____ society.
  - 4) Wardha Scheme of Education mainly recommended _____.
  - 5) According to NPC 1986 operation Black Board plan means to provide _____ to school.
  - 6) For Secondary Education, under chairman of _____ commission was established.
  - 7) Under Article 45 the constitution of India makes the provision of _____ education.
- B) Answer in One Sentence. 07**
- 1) What is the aim of Globalization?
  - 2) Write meaning of marginalized group.
  - 3) Who is the founder of Nai -Talim?
  - 4) What is the full form of SSA?
  - 5) Which commission recommended to establish multipurpose schools?
  - 6) On which day Indian constitution was accepted?
  - 7) Which committee was responsible for the preparation of curriculum of Nai-Talim?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain role of Family and School for socialization of students?
  - b) What is preamble? Explain fundamental rights and duties according to Indian constitution W.R.T. education.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain concept of RTE 2009? Write its need.
  - b) Explain the role of Maharashtra State Government for Education of marginalized group.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) What is Globalization? Write development of Indian education.
  - b) Explain the objective; curriculum, time table teaching methods of Nai-Talim.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 16**
- a) Constitutional value and aim of education.
  - b) Mid-day meal scheme.
  - c) Features of Mudaliar commission (1952-53)
  - d) Three language formula
  - e) Social diversity

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GENDER, SCHOOL AND SOCIETY**

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 03:00 PM To 4:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04**
- 1) स्त्री किंवा पुरुष ओळखीसाठी समाजात सहायक ठरणारा जैविक गुणधर्म म्हणजे ----- होय.
  - 2) लिंगभाव ओळख आणि ----- मध्ये शालेय अभ्यासक्रमाची भूमिका महत्त्वाची आहे.
  - 3) महाराष्ट्र शासनाने पहिले महिला धोरण ----- या वर्षामध्ये जाहिर केले.
  - 4) ----- समानता रुजवण्यासाठी शिक्षकाची भूमिका महत्त्वाची आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03**
- 1) जागतिक आरोग्य संघटनेने किती जीवनकौशल्ये विशद केली आहेत?
  - 2) भारतात केंद्र व राज्य शासनाने विविध धोरणे कोणाच्या सक्षमीकरणासाठी सांगितली आहेत?
  - 3) स्त्री चळवळीसंदर्भात कोणती संकल्पना वापरण्यात आली आहे?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) लिंगभाव ओळख आणि समाजीकरणात कुटुंबाची भूमिका विशद करा.
ब) लिंगभाव समानतेसाठी अभ्यासेतर उपक्रम विशद करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) समाजाच्या वंचित घटकाच्या सक्षमीकरणाची महिलांच्या विशेष संदर्भात गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) मुलींच्या शालेय शिक्षणातील समस्या स्पष्ट करा. मुलींच्या शालेय शिक्षणासाठी उपाययोजना सुचवा.
- प्र. थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08**
- अ) लिंगभाव समानता संबंधित भारतीय संविधानातील कलमे
ब) महिला सक्षमीकरणाविषयी दृष्टीकोन
क) लिंगभाव समानता रुजवण्यासाठी शाळेची भूमिका

Seat No.	
-----------------	--

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GENDER, SCHOOL AND SOCIETY**

Day & Date: Saturday, 23-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) _____ is the biological traits that society associates with being male and female.
  - 2) The role of school curriculum is important in gender identities and _____.
  - 3) The Government of Maharashtra declared First Policy of Women in the year _____.
  - 4) The role of teacher is important to inculcate _____ equality.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) How many life skills are stated by World Health Organization?
  - 2) For whose empowerment have stated different policies by central and state government in India?
  - 3) Which concept is used in context with women movement?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) State the role of family in gender identities and socialization.
  - b) State the extracurricular activities for gender equality.
- Q.3 Answer the following questions (Any One) 10**
- a) Explain the need and importance of empowerment of deprived sections of society with special reference to women.
  - b) Explain the problems in schooling of girls. Suggest remedies for schooling of girls.
- Q.4 Write short notes (Any Two) 08**
- a) Articles in Indian Constitution related to gender equality
  - b) Attitude about women empowerment
  - c) Role of school to inculcate gender equality

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
KNOWLEDGE AND CURRICULUM**

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 03:00 PM To 4:30 PM

Max. Marks: 35

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) ज्ञानाचा उगम, ज्ञानाचे स्वरूप, ज्ञान संपादनाची साधने, ज्ञानाची व्याप्ती, मर्यादा व ज्ञानाच्या विश्वसनीयतेचा अभ्यास ——— मध्ये केला जातो.
  - 2) सत्तेचे विकेंद्रीकरण हे ——— विचारधारेचे तत्व आहे.
  - 3) महात्मा गांधी यांनी ——— ही शिक्षण योजना सुचविली आहे.
  - 4) ——— ही प्रशिक्षण अथवा सरावाने प्राप्त होणारी क्षमता आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) नैसर्गिक वातावरणात शिक्षण ही संकल्पना कोणी साकार केली?
  - 2) कोणत्याही इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचा प्रमुख पाया काय आहे?
  - 3) पाठ्यपुस्तक म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- 1) रवींद्रनाथ टागोरांची शिक्षणविषयक ज्ञानमिमांसा स्पष्ट करा.
  - 2) ज्ञान आणि माहिती यातील फरक स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- 1) राष्ट्रीयत्व म्हणजे काय? विद्यार्थ्यांमध्ये राष्ट्रीयत्वाची भावना रुजविण्यासाठी तुम्ही शालेय स्तरावर कोणते उपक्रम राबवाल?
  - 2) शिक्षक हस्तपुस्तिका म्हणजे काय? शिक्षक हस्तपुस्तिका व संदर्भ पुस्तकाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्र. टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- 1) अभ्यासक्रमाचे स्वरूप
  - 2) अध्यापन व प्रशिक्षणातील फरक
  - 3) अभ्यासक्रम आराखडा

Seat No.	
---------------------	--

Set **P**

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
KNOWLEDGE AND CURRICULUM**

Day & Date: Tuesday, 26-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) Origin of knowledge, nature of knowledge, tools of acquiring knowledge, scope and limits of knowledge are studied in the branch of _____.
  - 2) Decentralization of power is the main principle of _____.
  - 3) Mahatma Gandhi Suggested by _____ Scheme.
  - 4) _____ is acquired through training or practice.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) Who executed the concept of education in the natural environment?
  - 2) What is the main base of any textbook?
  - 3) What is meant by text book?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the epistemological basis of education explained by Ravindranath Tagore.
  - b) Explain the difference between knowledge and information.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) What is nationalism? Which activities will you adopt in your School for nourishing nationality?
  - b) What is meant by Teachers handbook? Explain the importance of teachers' handbook and reference book.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) Nature of curriculum
  - b) Difference between teaching and training
  - c) Curriculum frame work

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CREATING AN INCLUSIVE SCHOOL**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 03:00 PM To 4:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) ADD म्हणजे -----
  - 2) मानसिक अक्षमता ही दोन क्षेत्रात मर्यादीत असते. हे दोन क्षेत्र म्हणजे ----- व अनुकरणीय वर्तन.
  - 3) दृष्टिदोष असणारी मुले अध्ययनासाठी ----- लिपीचा वापर करतात.
  - 4) संयुक्त राष्ट्र संघाने बालहक्काचा मसूदा ----- साली जाहीर केला.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) SSA चे विस्तारित रूप लिहा.
  - 2) अक्षम विद्यार्थ्यांची व्याख्या सांगा.
  - 3) समावेशक शिक्षकांच्या निर्मितीसाठी NCTE च्या कोर्सचे नाव लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) अक्षम विद्यार्थ्यांचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
- ब) समावेशक शाळांसाठी UNESCO च्या शिफारशी सांगा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) समावेशक शिक्षणाची संकल्पना व फायदे स्पष्ट करा.
- ब) समावेशक शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये सांगा. समावेशक शिक्षणास आकार देण्यात शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) समावेशक वर्गखोलीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) समावेशक शाळेचे अडथळे सांगा.
- क) समावेशक शाळेचे फायदे स्पष्ट करा.

Seat No.	
---------------------	--

Set **P**

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CREATING AN INCLUSIVE SCHOOL**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 03:00 PM To 4:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) ADD means _____.
  - 2) Mental disability has limitations in two areas. These areas are _____ and adaptive behavior.
  - 3) Visually impaired children are using _____ script for learning.
  - 4) United Nation has declared convention on the right of the child on _____ year.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) Write long form of SSA.
  - 2) State definition of disable students.
  - 3) Write name of course for preparing inclusive teachers by NCTE.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain classification of disabled students.
  - b) State recommendations of UNESCO for inclusive school.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) Explain concept and benefit of inclusive education.
  - b) State qualities of an inclusive teachers. Explain the teachers role in shaping the inclusive education.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) Explain the concept of inclusive classroom.
  - b) State barriers of inclusive school
  - c) Explain the laws for inclusive schools.

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
EDUCATIONAL MANAGEMENT**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) व्यवस्थापन प्रक्रियेतील ----- ही अंतिम पायरी असते.
  - 2) शिक्षकाने वर्गात केलेली स्तुती ही विद्यार्थ्यांच्या ----- साठी सहाय्यभूत असते.
  - 3) माध्यमिक शाळा संहितेत ----- प्रकरणे आहेत.
  - 4) विद्यार्थ्यांच्या माहिती नोंदीसाठी ----- हे शाळेमधील मुख्य रजिस्टर असते.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) व्यवस्थापन म्हणजे काय?
  - 2) शाळेमध्ये डेड स्टॉक रजिस्टर आवश्यकता का असते?
  - 3) वर्ग व्यवस्थापनातील दोन समस्या सांगा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) व्यवस्थापनाचे प्रकार कोणते?
- ब) संस्थात्मक नियोजनाची आवश्यकता का असते?
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) मुख्याध्यापकांच्या जबाबदाऱ्या व कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) तुमच्या मते, शाळेसाठी कोणकोणत्या भौतिक सुविधा आवश्यक असतात?
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) 08
- अ) शालेय शिक्षणातील उत्तरदायित्व
- ब) शालेय मानवी संबंधाचे महत्त्व
- क) माध्यमिक शाळेतील स्कॉलरशिप्स व फ्री शिप

Seat No.	
-----------------	--

Set	P
------------	----------

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
EDUCATIONAL MANAGEMENT**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) The last step in the management process in _____.
  - 2) Praise by the teacher in the classroom is helpful to students for their _____.
  - 3) Secondary School Code contains _____ chapters.
  - 4) According to student's record _____ is the main register in the school.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) What is meant by Management?
  - 2) Why the dead stock register is required in the school?
  - 3) Give two problems in the classroom management.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) What are the types of Educational management?
  - b) What is the need of Institutional planning?
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) Explain Headmaster's responsibilities and functions.
  - b) According to your opinion which physical facilities are required for the school?
- Q.4 Write short notes. (Any Two) 08**
- a) Accountability in school education
  - b) Importance of human relationship
  - c) Scholarships and free ships in the secondary school

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
VALUE EDUCATION**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) कुटुंब हे ——— चे स्त्रोत आहे.
  - 2) आपत्तीतील लोकांसाठी निधी गोळा करणे हा मूल्य विकासाचा ——— उपक्रम आहे.
  - 3) शाळेत 15 ऑगस्ट दिन साजरा करणे हा ——— मूल्याच्या संवर्धनासाठी उपक्रम आहे.
  - 4) वृक्षारोपण हा ——— मूल्याचा उपक्रम आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) वर्तनाची तत्वे म्हणजे काय?
  - 2) मूल्य संघर्षाचा अर्थ सांगा.
  - 3) सामाजिक जबाबदारीची जाणीव विकासासाठी कोणते मूल्य मदत करते?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) मूल्य संघर्षावर मात करण्याचे मार्ग विशद करा.
  - ब) मूल्य शिक्षणात पालकाची भूमिका विशद करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) मूल्यांची संकल्पना आणि स्वरूप स्पष्ट करा.
  - ब) मूल्य शिक्षणाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) 08
- अ) माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमात मूल्य शिक्षणाची गरज
  - ब) मूल्य शिक्षणात पालकांच्या समावेशासाठी उपक्रम
  - क) मूल्य शिक्षणात शिक्षकाची भूमिका

Seat No.	
---------------------	--

Set	P
------------	----------

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
VALUE EDUCATION**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) Family is the source of _____.
  - 2) Collection of Funds for people in disaster is _____ activity of value development.
  - 3) Celebration of 15th August Day in school is the activity for inculcation of _____ value.
  - 4) Plantation is the activity of _____ value.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) What is meant by principles of behaviour?
  - 2) State the meaning of Value Conflict.
  - 3) Which value helps to develop the awareness of social responsibility?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) State the ways to overcome value conflicts.
  - b) State the role of parents in value education.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) Explain the concept and nature of values.
  - b) Explain the process of value education.
- Q.4 Write short notes. (Any Two) 08**
- a) Need of value education in secondary school curriculum
  - b) Activities to involve parents in value education
  - c) Role of teacher in value education

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GUIDANCE AND COUNSELING**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) पाठयक्रमानुसार मार्गदर्शनाचे ----- प्रकार आहेत.
  - 2) पुनरुच्चारण हे ----- चे तंत्र आहे.
  - 3) 'स्व-प्रयत्नास प्रोत्साहन' हे ----- चे अंग आहे.
  - 4) 'जवळीक साधने' ----- प्रक्रियेचे तंत्र आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) गुड यांची मार्गदर्शनाची व्याख्या लिहा.
  - 2) समुपदेशक केंद्रित समुपदेशन कोणत्या प्रकारचे असते?
  - 3) विशेष गरजा असणारी बालके कोणती?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) मार्गदर्शनाची व्याख्या सांगून गृहितके लिहा.
- ब) समुपदेशनाची तंत्रे लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) मार्गदर्शन प्रक्रियेमध्ये शिक्षकाची भूमिका सोदाहरण लिहा.
- ब) समुपदेशन प्रक्रियेमध्ये सल्लार्थी व समुपदेशकांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) 08
- अ) समूह मार्गदर्शनाचे स्वरूप लिहा
- ब) व्यक्तिगत समुपदेशनाचे महत्त्व
- क) मार्गदर्शन व समुपदेशन यातील फरक लिहा.

Seat No.	
---------------------	--

Set	P
------------	----------

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
GUIDANCE AND COUNSELING**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) There are _____ types of guidance according to syllabus.
  - 2) Restatement is the technique of _____.
  - 3) Encouragement to self-effort is the factor of _____.
  - 4) To establish report is the technique of _____ process.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) Write the definition of Guidance stated by Good.
  - 2) Which type of counseling is counselor centered?
  - 3) Which are the child's of required special needs?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Write the definition of Guidance and state the assumptions.
  - b) Write the principles of counseling.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) Write the role of Teacher with example in Guidance process.
  - b) Explain the characteristics of client & counselor in counseling process.
- Q.4 Write short notes. (Any Two) 08**
- a) Write the nature of Group Guidance.
  - b) Significance of Individual Counseling.
  - c) Write the difference between Guidance and Counseling.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
EDUCATIONAL TECHNOLOGY**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04**
- 1) व्यक्तिगत अनुदेशन प्रणालीचे विकसन ----- यांनी केले.
  - 2) वर्गाध्यापनात प्रणाली उपागमामध्ये ----- ही पहिली पायरी आहे.
  - 3) शाखीय अभिक्रमाचे विकसन ----- यांनी केले.
  - 4) अनुदेशन तंत्रविज्ञान व ----- तंत्रविज्ञान ही वर्तनवादी तंत्रविज्ञानाची रूपे आहेत.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03**
- 1) एल.सी.डी. प्रक्षेपकाचे विस्तारीत नाव काय आहे?
  - 2) शैक्षणिक तंत्रविज्ञानाचे दोन दृष्टीकोन कोणते?
  - 3) संप्रेषणाचे मुख्य चार घटक लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10**
- अ) शैक्षणिक तंत्रविज्ञानाची संकल्पना व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) संप्रेषण प्रक्रियेतील विविध अडथळे स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10**
- अ) क्रमन्वित अध्ययनाची संकल्पना, वैशिष्ट्ये व विविध पायऱ्या स्पष्ट करा.
- ब) शाळेमध्ये माहिती तंत्रज्ञान व संगणक प्रयोगशाळेचा आराखडा कसा असावा ते स्पष्ट करा. या संगणक प्रयोगशाळेचे अध्ययन अध्यापनातील महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) 08**
- अ) प्रणालीची संकल्पना व तत्वे
- ब) शैक्षणिक तंत्रविज्ञानाचे महत्त्व
- क) संप्रेषण प्रक्रियेचे विविध मार्ग

Seat No.	
-------------	--

Set	P
-----	---

B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
EDUCATIONAL TECHNOLOGY

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 04**
- 1) Personalised instruction system was developed by _____.
  - 2) The first step of classroom system approach is _____.
  - 3) Branching programme was designed by _____.
  - 4) Instructional technology and _____ technology are the forms of behavioral technology.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) What is long form of L. C. D. projector?
  - 2) Which are the two approaches of educational technology?
  - 3) Write four elements of communication.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Explain the concept and scope Education Technology.
  - b) Explain the various barriers of the Communication process.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) Explain the concept, characteristics and various steps of programmed learning.
  - b) Explain the layout of ICT and Computer lab in the school. Explain the importance ICT and Computer lab in teaching learning process.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- a) System: Concept, Principles
  - b) Importance of Education Technology
  - c) Channels of Communication process

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ENVIRONMENTAL EDUCATION**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) प्रकल्प पद्धती ही ----- यांनी मांडली.
  - 2) चिपको आंदोलनाचे नेतृत्व हे ----- स्त्रियांनी केले होते.
  - 3) ध्वनीची तीव्रता ही ----- मध्ये मोजली जाते.
  - 4) भारतामध्ये जल (प्रदूषण संवर्धन व नियंत्रण) कायदा हा ----- वर्षी मांडला गेला.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) पर्यावरण शिक्षणाची व्याख्या सांगा.
  - 2) कोणत्याही दोन नैसर्गिक आपत्तींची नावे लिहा.
  - 3) प्रदूषण म्हणजे काय?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) पर्यावरण शिक्षण शिक्षकाची गुण वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
  - ब) पर्यावरण नितीमत्तेची संकल्पना व समस्या स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजे काय? पूर ही आपत्ती सविस्तर स्पष्ट करा.
  - ब) पर्यावरणात्मक चळवळीचा अर्थ सांगा. अप्पिको चळवळ स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) 08
- अ) पर्यावरण शिक्षण अध्यापनासाठी प्रकल्प पद्धतीचा तुम्ही वापर कसा कराल?
  - ब) मानवी आरोग्यावर जल प्रदूषणाचा परिणाम सांगा.
  - क) आम्ल पर्जन्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.

Seat No.	
---------------------	--

Set **P**

**B.Ed. (Semester - IV) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ENVIRONMENTAL EDUCATION**

Day & Date: Saturday, 30-11-2019
Time: 03:00 PM To 04:30 PM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the blanks. 04**
- 1) Project method was stated by _____.
  - 2) Chipko environmental movement was led by _____ womens.
  - 3) An intensity of sound is measured in _____ unit.
  - 4) In India the water (prevention of pollution & control) Act is introduced in _____ year.
- B) Answer in one sentence. 03**
- 1) State definition of environmental education.
  - 2) Write any two names of natural disasters.
  - 3) What is meant by pollution?
- Q.2 Answer the following questions 10**
- a) Explain characteristics of environmental education teacher.
  - b) Explain concept and issues of environmental ethics.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) What is meant by disaster management? Explain the floods disaster in detail.
  - b) State the meaning of environmental movements. Explain Apiko movement.
- Q.4 Write short notes. (Any Two) 08**
- a) How will you use project method for teaching environmental education?
  - b) State the effects of water pollution on human health.
  - c) Explain the concept of acid rain.

- 10) मूलभूत शिक्षण (नई तालीम) अभ्यासक्रमासाठी दोन अहवाल ---- यांनी सादर केले.
 अ) मौलाना आझाद ब) खान अब्दुल गफारखान
 क) डॉ. झाकीर हुसेन ड) मदनमोहन मालवीय
- 11) नवोदय विद्यालयाची स्थापना करण्याची शिफारस ---- या धोरणाने केली.
 अ) एन. पी. ई. 1986 ब) एन. पी. ई. 2000
 क) एन. एफ. एस. सी. 2001 ड) एन. पी. ई. 2005
- 12) बालकास स्वतः विविध भूमिका पार पाडण्यास शिकविणारी प्रक्रिया म्हणजे ---- होय.
 अ) सांस्कृतिकीकरण ब) नैसर्गिकीकरण
 क) सामाजिकीकरण ड) बदल
- 13) भारतीय संविधानाचा स्विकार ---- साली झाला.
 अ) 26 नोव्हेंबर 1949 ब) 2 ऑक्टोबर 1948
 क) 15 ऑगस्ट 1947 ड) 26 जानेवारी 1950
- 14) 'मध्यान भोजन' योजना भारतात ---- साली सुरु झाली.
 अ) 1994 ब) 1995
 क) 1996 ड) 1997

- प्र.2 खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 10
- 1) सामाजिक विविधता म्हणजे काय सांगून सामाजिक विविधतेचे विविध स्तर स्पष्ट करा.
 2) मूलभूत हक्क व मूलभूत कर्तव्ये उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- प्र.3 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 10
- 1) वैदिक व मुस्लिम काळातील शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
 2) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986 ची महत्त्वाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) 20
- अ) एक शिक्षक म्हणून आपण विद्यार्थी सामाजिक विविधतेचा कसा आदर ठेवू शकतो?
 ब) भारतीय संविधान उद्देशिकेची प्रमुख वैशिष्ट्ये काय आहेत?
 क) नई तालीम शिक्षणाची उद्दिष्टे काय आहेत?
 ड) बहुउद्देशीय शाळेची संकल्पना स्पष्ट करा.
 ई) शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण संकल्पना काय आहे?
- प्र.5 खालील प्रश्नांची थोडक्यात लिहा. (कोणतेही चार) 16
- अ) शाळेमध्ये व्यक्तीअभ्यास (case study) चा उपयोग काय आहे?
 ब) समानता व न्याय या संकल्पना स्पष्ट करा.
 क) सर्व शिक्षा अभियानाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 ड) शिक्षण संदर्भाने दलित व आदिवासींच्या काय समस्या आहेत?
 ई) मध्यान भोजनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Seat No.	
-----------------	--

**B.Ed. (Semester - I) (Old) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
CONTEMPORARY INDIA AND EDUCATION**

Day & Date: Monday, 02-12-2019
Time: 08:00 AM To 10:30 AM

Max. Marks: 70

- Instructions:** 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.
3) Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes. Each question carries one mark.

Q.1 Fill in the blanks by choosing correct alternatives given below. 14

- 1) Kothari commission recommended _____ or 5+2+3+2+3 structure of the education.
  - a) 4+3+3+2+3
  - b) 5+3+3+2+3
  - c) 4+2+3+2+3
  - d) 5+3+2+3+3
- 2) Different parts of India have traditional clothing varies across country is called _____ diversity of India.
  - a) Sociological
  - b) Cultural
  - c) Local
  - d) Religious
- 3) Our constituent assembly this _____ to here by adopt, exact and give to our selves this is constitution.
  - a) 26 July 1949
  - b) 26 August 1949
  - c) 26 October 1949
  - d) 26 November 1949
- 4) The secretary of _____ commission is Shri. J. P. Naik.
  - a) Knowledge
  - b) Kothari
  - c) Mudaliyar
  - d) Radhakrishna
- 5) Mid – day meal scheme run by union government. But union and state government bear expenditure in the ratio of _____.
  - a) 60:40
  - b) 40:60
  - c) 50:50
  - d) 75:25
- 6) The Hunter Commission was major focus on _____ Education.
  - a) Elementary
  - b) Secondary
  - c) College
  - d) University
- 7) 'Torch bearer in the path of progress of Indian Education' called by _____ about Indian education history.
  - a) Wood Despatch
  - b) Charter Act 1913
  - c) Missionary's work
  - d) Meacaulay's Minutes
- 8) 'Age 6 to 14 years are the meaning of male or female child' this is the provision of _____.
  - a) Right to Education
  - b) Right
  - c) Right to Education Act 2009
  - d) Charter Act 1813
- 9) The very careful and complete observation of person, a situation or an institution is the _____ method of qualitative analysis.
  - a) Genetic
  - b) Case study
  - c) Correlation
  - d) Action Research

- 10) For the Basic Education Curriculum (Nayee Talim) _____ committee submit total two reports.
- a) Moulana Azad
c) Dr. Zakir Hussen
- b) Khan Abdul Gafarkhan
d) Madanmohan Malviya
- 11) Establishment of Navodaya Vidyalaya was recommended by _____ policy.
- a) NPE 1986
c) NFSC 2001
- b) NPE 2000
d) NPE 2005
- 12) Children taken themselves various roles, this process result is known as _____ of the children.
- a) Culturlization
c) Socialization
- b) Naturalization
d) Change
- 13) Indian constitution was adopted on _____.
- a) 26 November 1949
c) 15 August 1947
- b) 20 October 1948
d) 26 January 1950
- 14) Mid - day meal programme start in India _____ this year.
- a) 1994
c) 1996
- b) 1995
d) 1997

Q.2 Answer the following questions. (Any One) 10

- a) What is the concept of social diversity? Explain with various levels of social diversity.
- b) Explain the fundamental rights and fundamental duties with example.

Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10

- a) Explain the objectives of Vedic & Muslim period education.
- b) What are the important features of Natural Education Policy 1986? Explain it?

Q.4 Answer the following questions in brief. (Any Four) 20

- a) How we as a teacher respect the children's social diversity?
- b) What are the main features of Indian Constitution Preamble?
- c) What are the objectives of Nayee Talim education?
- d) Explain the concept of multipurpose school.
- e) What are the concept of Universalization of Education?

Q.5 Answer the following questions in brief. (Any Four) 16

- a) What are the use of case study in school?
- b) Explain the concept equality and justice?
- c) Explain the importance of Sarva Shivksha Abhiyan?
- d) What are the problems of Dalits and tribal people for education?
- e) Explain the importance of mid - day meal.

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MARATHI**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) एखाद्या विषयाची त्या क्षेत्रातील तज्ज्ञ व्यक्तीकडून घेतलेली वस्तुनिष्ठ माहिती म्हणजे -----.
  - 2) ----- ही जागतिक व्यवहाराची व दळणवळणाची भाषा आहे.
  - 3) ----- हे कमी खर्चिक व पुष्कळ नवीन माहितीच्या ज्ञानप्राप्तीचे साधन आहे.
  - 4) उद्गामी पध्दत ही ----- अध्यापन सुत्रावर आधारलेली आहे.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) प्रकल्प पध्दतीच्या मुख्य पायऱ्या किती असतात?
  - 2) मराठी भाषा ही कोणत्या भाषेतून निर्माण झालेली आहे?
  - 3) मराठी विषयाची भाषा प्रयोगशाळा कोठे आहे?
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- अ) वाङ्मयीन आवड व अभिरुची निर्मितीचे साधन म्हणून भाषेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) भाषण व लेखन कौशल्यांचा विकास कसा कराल?
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- अ) मातृभाषा अध्यापनाच्या पध्दती कोणत्या ते सांगून व्याख्यान व चर्चा पध्दती स्पष्ट करून गुणदोष सांगा.
- ब) मातृभाषा अध्यापनाची साधने कोणती ते सांगून कोणत्याही चार साधनाचा वापर कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- प्र.4 टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- अ) मराठी विषय शिक्षकापुढील आव्हाने
- ब) मराठी व हिंदी भाषेचा सहसंबंध
- क) कृति संशोधन आराखडा लेखनाचे महत्त्व

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
HINDI**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाईं और लिखे अंक प्रश्न के गुण दर्शाते हैं।

- प्र.1 अ) रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए। 04
- 1) राष्ट्रभाषा राष्ट्र की ——— है।
  - 2) भारत की भाषा समस्या हल करने के लिए ——— सूत्र का निर्माण किया है।
  - 3) प्रश्न ——— शिक्षा साधन है।
  - 4) अध्यापक द्वारा विशिष्ट समस्या निर्मूलन हेतु किए जानेवाले अनुसंधान (संशोधन) को ——— कहा जाता है।
- ब) एक वाक्य में जवाब दीजिए। 03
- 1) तद्भव शब्द किसे कहते हैं?
  - 2) भाषा की एक परिभाषा बताइए।
  - 3) हिंदी भाषा को आज हम कौनसी भाषा के रूप में इस्तेमाल करते हैं?
- प्र.2 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। 10
- अ) भाषण—संभाषण कौशल्य विकसन के लिए आप कौन— कौन से उपक्रमों का आयोजन करेंगे स्पष्ट कीजिए।
- ब) चर्चा पद्धती के लाभ स्पष्ट कीजिए।
- प्र.3 निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (कोई भी एक) 10
- अ) हिंदी भाषा के व्यापक उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
- ब) गद्य विधा का महत्त्व बताकर गद्य विधा की कोई भी दो अध्यापन पद्धतियाँ स्पष्ट कीजिए।
- प्र.4 संक्षिप्त में उत्तर लिखिए। (कोई भी दो) 08
- अ) अप्रेक्षित साधनों का महत्त्व
- ब) उपचारात्मक अध्यापन का महत्त्व
- क) कृति संशोधन की आवश्यकता

Seat No.	
---------------------	--

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
ENGLISH**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 09:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 04**
- 1) National Integration is a _____ to be inculcated through English Teaching.
  - 2) Direct Method is originated in _____ in 1901.
  - 3) There are _____ phonemes in English.
  - 4) _____ is a part of the whole curriculum prepared for the particular standard for a specific subject.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) Which language is an international language?
  - 2) Which are the instructional objectives of English?
  - 3) What are the two types of Morphemes?
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- 1) State the utility of Dictionary as a Learning Resource in English.
  - 2) State the concept of Syntax.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- 1) Explain the nature of English language.
  - 2) Explain the objectives of teaching English at upper Primary and Secondary level.
- Q.4 Write Short Notes. (Any Two) 08**
- 1) Features of communicative approach
  - 2) Types of Phonemes
  - 3) Merits of Direct Method

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MATHEMATICS**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 9:30 AM

Max. Marks: 35

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 अ) रिकाम्या जागा भरा. 04
- 1) 'II' ची किंमत अनेक दशांश स्थळापर्यंत काढता येते. असे ----- यांनी स्पष्ट केले.
  - 2) गणित म्हणजे ----- व ----- यांचे शास्त्र आहे.
  - 3) उद्गामी अध्यापन पद्धतीमध्ये ----- अध्यापन सूत्राचा उपयोग केला जातो.
  - 4) गरजेनुसार जी संघटना गणितीय दृष्टिकोन निर्माण करते त्यास ----- असे म्हणतात.
- ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा. 03
- 1) गणित अध्यापनात एकमेकांजवळ असलेल्या बाबी एकमेकांपासून स्वतंत्र करणे याचा अर्थ काय?
  - 2) डोळ्यांनी आपण किती टक्के ज्ञान प्राप्त करतो?
  - 3) सरळ व्याज शोधायचे सूत्र लिहा.
- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
- 1) विज्ञान व भूगोल विषयाचा गणिताशी समवाय लिहा.
  - 2) गणित अध्यापनाची सूत्रे कोणती? ज्ञाता कडून अज्ञाताकडे अध्यापन सूत्र स्पष्ट करा.
किंवा
  - 1) गणिताचा अर्थ व महत्व लिहा.
  - 2) उद्गमन विचार प्रक्रिया प्रतिमानाच्या पायऱ्या लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 10
- 1) गणित अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? स्वयंशोधन अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा.
  - 2) गणित मंडळ व गणित प्रयोगशाळेचे उद्दिष्टे व महत्व लिहा.
- प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणत्याही दोन) 08
- 1) तुम्ही नफा व तोटा या संकल्पनेसाठी प्रस्तावना कशी कराल?
  - 2) पायथागोरसचे गणितासाठी योगदान लिहा.
  - 3) बीजगणित हे अंकगणिताचे सामान्यीकरण कसे? उदाहरणासह लिहा.

Seat No.	
----------	--

**B.Ed. (Semester - II) (New) (CBCS) Examination Nov/Dec-2019
MATHEMATICS**

Day & Date: Thursday, 28-11-2019
Time: 08:00 AM To 9:30 AM

Max. Marks: 35

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures to the right indicate full marks.

- Q.1 A) Fill in the Blanks. 04**
- 1) Value of ' Π ' can be written in the form of various decimal points is stated by _____.
  - 2) Mathematics is the science of _____ and _____.
  - 3) In inductive method of teaching _____ maxim is used.
  - 4) The organisation which caters for the mathematics attitude is known as _____.
- B) Answer in One Sentence. 03**
- 1) What do you mean by separating the things that are together in mathematics?
  - 2) How many percentage of knowledge are gain from eye?
  - 3) Write formula to find out simple interest.
- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) Write correlation of mathematics with Science and Geography subject.
  - b) What are the maxims of teaching mathematics? Explain 'known to unknown' maxim.
- OR**
- a) Write meaning and importance of mathematics.
  - b) Write steps of inductive thinking models.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 10**
- a) What are the methods of teaching mathematics? Explain heuristics method of teaching mathematics.
- OR**
- b) Write objectives and importance of Mathematics Club and Mathematics Laboratory?
- Q.4 Answer the following questions. (Any Two) 08**
- a) How will you introduce concept profit and loss?
  - b) Write contribution of Pythagoras for Mathematics.
  - c) How Algebra is a generalized Arithmetics give example.